

Analiza stavova građana o euru kao novoj valuti Republike Hrvatske

Kostanjšek, Maja

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:637388>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-08**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

ANALIZA STAVOVA GRAĐANA O EURU KAO NOVOJ VALUTI
REPUBLIKE HRVATSKE

Završni rad

Maja Kostanjšek, 0066296470

Mentor: izv.prof.dr.sc. Dajana Barbić

Zagreb, rujan 2023.

Sadržaj

1. UVOD	3
1.1. Predmet i cilj rada	4
1.2. Izvori podataka i metode istraživanja	4
1.3. Sadržaj i struktura rada	4
2. POVIJEST I BUDUĆNOST NOVCA U HRVATSKOJ	6
2.1. Povijest valuta	8
2.2. Dinari	11
2.3. Kune	15
2.4. Sadašnjost valute	19
3. EKONOMSKE KORISTI I TROŠKOVI UVOĐENJA EURA	22
3.1. Kratkoročni učinci	23
3.2. Dugoročni učinci	25
4. ANALIZA STAVOVA GRAĐANA O UVOĐENJU EURA U REPUBLIKU HRVATSKU	27
4.1. Cilj istraživanja	27
4.2. Metodologija istraživanja	28
4.3. Uzorak istraživanja	28
4.4. Rezultati istraživanja	29
5. ZAKLJUČAK	41
LITERATURA	43
Popis grafikona	47
Popis slika	47

Ime i prezime studenta/ice

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je _____
(vrsta rada)
isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Zagrebu, _____

(potpis)

1. UVOD

Novac je roba za čiju se vrijednost može kupiti druga roba, a zahvaljujući pojavi i funkciji novca dolazi do razmjene dobara, odnosno proizvoda ili usluga te procjene vrijednosti robe. Novac je sredstvo koje se koristi na svakodnevnoj razini u velikom broju razmjena. Ovaj svojevrsni državni simbol ima svrhu platežnog sredstva za plaćanje, osiguranje vrijednosti imovine, regulacije cijena i sustav oporezivanja kao i različitih oblika regulacije te je kao takav nužan i ključan za funkcioniranje ekonomskog i financijskog sustava. Korištenje novca funkcionira na domaćoj i međunarodnoj razini te je iz tog razloga vrlo bitno uspostaviti kvalitetan sustav i stabilnu valutu.

Europska Unija je jedinstvena politička i ekonomska unija jer ne postoji takva slična organizacija u drugim dijelovima svijeta. Članstvo Republike Hrvatske u Europskoj Uniji podrazumijeva ispunjavanje prethodno definiranih administrativnih uvjeta koji se grupiraju u političke, pravne i gospodarske. Isto tako, države članice mogu imati podijeljene i isključive nadležnosti prema djelatnostima o kojima mogu odlučivati te ih nadgledati. Ideja cjelokupne Europske Unije je povezivanje na više razina, a prije svega na pravnoj, ekonomskoj, političkoj, financijskoj i trgovačkoj razini. Jedna od ideja je svakako monetarna jednakost i povezanost, a glavni preduvjet je postojanje iste valute u što većem broju država članica. Euro je trenutno službena valuta u dvadeset od dvadeset i sedam država članica Europske Unije, a prednosti zajedničke valute su mnogostruki.

Republika Hrvatska je krenula s uvođenjem eura samim pristupanjem Europskoj Uniji ispunjavajući konvergencijske uvjete kojima osigurava mogućnost pristupanja europodručju, a odnosi se na sve države članice Europske Unije osim Danske. Proces uvođenja eura pokreće se nakon ispunjavanja svih uvjeta i odluka od strane službenih tijela Europske Unije. Pitanje uvođenja nove valute ili izmjena valuta je poprilično važno, a osim na političkoj, gospodarskoj i ekonomskoj razini mogu se pratiti promjene i na društvenoj ili socijalnoj sferi. Promjena valute utječe na svakodnevni život građana, a u procesu prilagođavanja postoji dvojno iskazivanje cijena. Stanovnici države koja pristupa usvajanju nove valute moraju se naviknuti na nove uvjete. Stav građana prema promjeni valute ovisi o njihovim iskustvima s prethodnom i novom

valutom, okolnim utjecajima poput raznih ekonomskih kretanja i uvjetima života te s prethodnim doticajem s valutom koja se uvodi.

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog rada je stav građana o euru kao novoj valuti u Republici Hrvatskoj. U radu je analizirana povijest, sadašnjost i budućnost novca na području Republike Hrvatske. Proučavanje novca u ovom radu temelji se na kronološkom aspektu. U radu je poseban naglasak stavljen na pitanje troškova te dugoročnih i kratkoročnih utjecaja nove valute na svakodnevni život, ekonomiju i gospodarstvo. Cilj rada je istražiti stajalište građana te njihova razmišljanja o uvođenju eura i njegovom korištenju u svakodnevnom životu.

1.2. Izvori podataka i metode istraživanja

Prilikom pisanja ovog rada korišteni su primarni i sekundarni izvori podataka. Primarni izvori podataka odnose se na informacije prikupljene anketnim upitnikom. Sekundarni izvori odnose na izvore prikupljene iz domaće i inozemne znanstvene i stručne literature iz područja ekonomije, povijesti i financija. To su domaće i strane knjige, znanstvena i stručna literatura, znanstveni članci, internetski izvori i časopisi.

Tijekom pisanja rada korištene su metode indukcije, dedukcije, deskriptivna metoda, metoda analize, metoda uzoraka i metoda kompilacije.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od pet međusobno povezanih cjelina ili poglavlja uključujući uvod i zaključak.

U prvoj, uvodnoj cjelini objašnjavaju se predmet i ciljevi ovog završnog rada te izvori i metode koje su korištene pri pisanju istoga. Uz to se navodi struktura i izgled rada.

U drugom poglavlju opisane su valute koje su se u Republici Hrvatskoj koristile u prošlosti te promjena koju donosi euro.

U trećoj cjelini opisane su i analizirane ekonomske koristi i troškovi uvođenja eura te se također navode kratkoročni i dugoročni učinci, odnosno benefiti ili štete koje može uzrokovati promjena valute.

U četvrtoj cjelini provedena je analiza stavova građana o euru kao novoj valuti u Republici Hrvatskoj.

Posljednje peto poglavlje je zaključak u kojem se sažima cjelokupni rad koji povezuje teoretska znanja i postojeće činjenice s novim saznanjima dobivenima iz provedenog istraživanja.

2. POVIJEST I BUDUĆNOST NOVCA U HRVATSKOJ

Povijest novca je iznimno zanimljivo i jedinstveno područje zahvaljujući kojemu se može dobiti veliki broj različitih informacija (Kolar-Dimitrijević, M., 2013). Novac je sredstvo plaćanje koje može proširiti postojeće znanje o vremenu i ljudima koji su u njemu živjeli, a stvaranje raznih oblika novca počelo je u 19. stoljeću konstruiranjem modernih nacionalnih država. S obzirom da je povijest Hrvatske u tom vremenu poprilično nestabilna, a teritorij današnje Hrvatske je bio dijelom brojnih drugih državnih zajednica jasno je kako je i povijest novca područje koje obiluje višestrukim informacijama (Hrvatska enciklopedija, 2021). To znači da je povijest novca u novom vijeku u Hrvatskoj iznimno povezana s političkom poviješću država koje su postojale na ovim područjima (Kolar-Dimitrijević, M., 2013). Naravno, ovo je povezano i s pitanjem trgovine jer su brojni trgovci s ovih područja trgovali s ljudima izvan granica teritorija, a isto tako su i brojni ljudi dolazili na ovaj teritorij (Kolar-Dimitrijević, M., 2013). Pitanje novca je područje u kojem dolazi do utjecaja kulture, društva, ekonomije, povijesti te običaja i promjena koje se odvijaju na određenom području. Novcem su se Hrvati počeli služiti u 9. stoljeću, što je najčešće bio bizantski i mletački novac u samim počecima, a dotad se koristilo krzno (Hrvatska enciklopedija, 2021). Kako je Hrvatska mijenjala svoju povijest došlo je na red i razdoblje Habsburške monarhije kada je bilo za očekivati da će doći do uređenja monetarne politike, ali su različite novčanice koje su kolale tijekom trgovinske razmjene i dalje bile uobičajene (Kolar-Dimitrijević, M., 2013).

S obzirom na šaroliku povijest novca i valuta u Hrvatskoj, jasno je kako je pitanje novca u Hrvatskoj poprilično interesantna tema. U Hrvatskoj su se tijekom 17. stoljeća počele stvarati zbirke novaca te se usporedno stvarala numizmatika, a zahvaljujući tome danas su na raspolaganju informacije o povijesti novca u Hrvatskoj (Kolar-Dimitrijević, M., 2013). Trenutno se Hrvatska nalazi u početnom periodu uvođenja nove valute što je poprilično turbulentno i zahtjevno razdoblje koje traje svega nekoliko mjeseci. Naime, dolazi do promjene valute iz hrvatske kune u euro radi članstva u Europskoj Uniji i potpisanih sporazuma koji su dio istog tog članstva (Europska komisija, 2009). Hrvatska kuna je tijekom nešto manje od trideset godina bila službena novčana jedinica Republike Hrvatske, a pokazala se kao vrlo stabilna valuta koju je izdavala i njome upravljala Hrvatska narodna banka (Hrvatska Narodna Banka, 2016). Kuna je

bila prisutna i u prošlosti, ali se trenutno koristi u drugačijem obliku te je naslijedila hrvatski dinar u povijesti valuta korištenih u Republici Hrvatskoj. S obzirom da je Republika Hrvatska u međuvremenu pristupila Europskoj Uniji te je ispunila konvergencijske uvjete došlo je do prihvaćanja eura kao službene valute. Korištenje eura kao službene valute i platežnog sredstva predstavlja budućnost hrvatskih valuta.

Nakon korištenja jugoslavenskog dinara ponovno se uvodi hrvatska kuna koja će trajati sve do 31. prosinca, 2022. godine. Hrvatska kuna je postojala tijekom razdoblja Nezavisne Države Hrvatske te se kao takva tada koristila četiri godine (1941.-1945.) s time da je zamišljen veći broj novčanica i kovanica koje nisu bile izdane radi ratnih događanja (Kolar-Dimitrijević, M., 2013). Ono što posebno treba napomenuti je kako su se navedene kune razlikovale u odnosu na kune korištene krajem prošlog i tijekom početka 21. stoljeća. Hrvatska kuna je nacionalna valuta sa snažnom simbolikom, a tijekom svoje povijesti se pokazala vrlo stabilnom i jednostavnom za korištenje. Hrvatska kuna je nastala u trenucima osnivanja Republike Hrvatske te je zbog toga imala još dublje i snažnije značenje, a na njoj su se nalazili razni likovi iz hrvatske povijesti (Brozović, 1994).

Hrvatska kuna je zamijenjena početkom 2023. godine eurom na što se Republika Hrvatska obvezala pristupivši eurozoni, a usporedno s time Republika Hrvatska će otvoriti svoje granice dodatno se povezujući s drugim zemljama eurozone. Postupak uvođenja eura se odvijao postepeno, a označava značajan pothvat u monetarnom, financijskom, ekonomskom i gospodarskom smislu. Uz sve navedeno, sigurno je kako će uvođenje eura značajno utjecati na svakodnevni život građana što će uvelike utjecati na njihovo mišljenje. Uvođenje eura u Republiku Hrvatsku odvija se paralelno s drugim značajnim ekonomskim i gospodarskim uvjetima. Na svjetskoj razini postoji kriza uvjetovana pandemijom korona krize i ratnim zbivanjima u Europi koji su doveli do nestašice hrane, manjka radne snage i sirovina. U prethodnom razdoblju Hrvatska je bila pogođena elementarnim nepogodama poput potresa i poplava koji su nosili dodatne probleme uzevši u obzir već prisutnu globalnu inflaciju koja je na razini Hrvatske dodatno pojačana ovim zbivanjima. Euro se uveo 1. siječnja 2023. godine, a to je u prethodnoj godini uz sve navedene događaje utjecalo na povećanje cijena hrane, nekretnina i pokretnina te kretanje vrijednosti novca (Hrvatska Narodna Banka, 2023). Dobrobiti, odnosno

benefiti i nedostaci uvođenja eura su se već pokazali, a s vremenom će biti još izraženiji i takoreći jasniji.

2.1. Povijest valuta

Početak razvoja trgovine i razmjene dobara su imali brojne izazove pred sobom, a jedan od značajnijih je bio kako definirati vrijednost robe. Prije razvoja novca, plaćalo se uslugama ili dobrima koje nisu imale konstantnu vrijednost. Tijekom pojave novca i konstruiranja različitih vrijednosti razmjena dobara je postala sigurnija, jednostavnija i lakša. Trgovci su imali mogućnost prodaje; bez prisile kupovine, a istovremeno se razvijala regulacija tržišta te je došlo do povećanja trgovinskih razmjena, ali i stvaranja sve veće količine proizvoda i usluga. Kroz stoljeća se na teritoriju današnje Republike Hrvatske odvijalo mnogo ratova, osvajanja, promjena vladajućih obitelji i monarhija koje su sa sobom nosile i nekoliko promjena valuta koje su se koristile. Na teritoriju na kojem se danas nalazi Republika Hrvatska se najprije koristio bizantski i mletački novac kao primarno sredstvo međunarodnog plaćanja od 9. stoljeća (Kolar-Dimitrijević, 2013). Prije toga, koristilo se krzno kune koje je predstavljalo novac i bilo sredstvo plaćanja najčešće poljoprivrednih proizvoda i usluga (Kolar-Dimitrijević, M., 2013). Jedna od najranijih valuta na našem području je denar; sitan novac kovan od srebra na čijem se licu nalazila kuna te je bio u upotrebi u Slavoniji, točnije u sjevernom dijelu Hrvatske (Hrvatska enciklopedija, 2021). Na denarima su također bili oslikani polumjesec, zvijezda Danica, dvostruki križ, dvije okrunjene glave i inicijali osobe koja je dala kovati novac (Rosa, 1992).

Slavonski denari, službeni hrvatski novci, bili su kovani u jednoj od prvih poznatih kovnica koja je u početku bila smještena u Pakracu zatim premještena u Zagreb. Denari su bili različitih veličina i s različitim natpisima ovisno za koga su bili kovani, za banove ili hercege, a najčešće su se izrađivali od srebra (Kolar-Dimitrijević, 2013). U tom razdoblju sastavljena je jedna zanimljiva i istaknuta Povelja, a datira iz 1217. godine kada je kralj Andrija II odredio: “Utvrđujemo, da na području kraljevine, koja je podložna banu odnosno hercegu, nije nikada dosad kovan kraljevski novac. Ako bi pak ubuduće koji od kraljeva to ipak učinio, u što ne vjerujemo, narod crkve i biskupije zagrebačke neće se moći prisiliti, da robu kupuje ili prodaje

za takav novac.“ (Kolar-Dimitrijević, 2013). Već u tim trenucima se nazirao početak pojave monetarne politike i financijskih nadzora. Potreba za upravljanjem platežnog sredstva je postojala prije nekoliko stoljeća te se važnost valuta otada proteže sve do današnjih dana.

Hrvatska je u 13. stoljeću dobila mogućnost kovanja vlastitog novca, te se prvi novac kovan u Hrvatskoj zvao „hrvatski frizantik“. U to vrijeme su se završavali križarski ratovi koji su otvorili puteve prema istoku, a samim time je kovanje novca postajalo sve unosnijim poslom (Kolar-Dimitrijević, 2013). Mogućnost kovanja novca imali su banovi kojima je hrvatsko-ugarski kralj davao to pravo. Na području Hrvatske je postojalo nekoliko kovnica; u Zagrebu, Gvozdanskom, te u Dubrovačkoj republici u kojoj je ista najduže djelovala. Uz fizantike, kovale su se različite valute kratkog trajanja kao što su banovci, prvi splitski novci, mletački groševi, bagatini, mletački dukati i taliri (Hrvatski numizmatički klub, 2007).

Talir je bio u opticaju od 16. stoljeća, pa sve do 1907. godine, većinom se kovao izvan Hrvatske, te je bio rađen od srebra dobre čistoće s prosječnom težinom od 26 do 28 grama zbog čega se kasnije prihvatio u svim zemljama Svetog Rimskog Carstva Njemačke Narodnosti gdje je postao i službena valuta (Hrvatska numizmatika, 216). Vrijednost talira varirala je kroz godine, no njegova vrijednost se uspoređivala s ugarskom forintom te se s vremenom snizila sa 100 denara (ili 75 krajcara) na 80 denara tj. 60 krajcara (Kolar-Dimitrijević, 2013). Početkom 17. stoljeća počeli su kovati nove talire s većom vrijednosti, ali njih je ubrzo iz optičaja istisnula mletačka škuda (Hrvatski numizmatički klub, 2005). Također, u navedenom periodu su se koristili još i ugarski dukati tj, zlatne forinte kovane od čistog zlata, zatim zlatni gulden čija je vrijednost bila 160 denara. O vrijednosti denara uglavnom svjedoče brojne isprave varaždinskih trgovaca i obrtnika koji su se u to vrijeme koristili ovom vrijednošću (Kolar-Dimitrijević, 2013). Početak 17. stoljeća je omogućio brojnim obiteljima pokretanje velikih i raznolikih poslova kojima su se prelazile brojne, dotad poznate granice, a tome je išla u prilog činjenica da su propali brojni poslovi i njihovi nositelji s područja Gornje Njemačke (Kolar-Dimitrijević, 2013). U tom periodu došlo je do miješanja novca, kovanica i različitih valuta s područja sjeverne i srednje Europe.

Period 18. stoljeća donio je brojne novitete po pitanju razvoja reformi kojima će se stvoriti dobar novac koji će biti vrlo koristan za daljnji promet i razvoj (Kolar-Dimitrijević, 2013). S obzirom da su u to vrijeme postojali brojni sukobi između država za prevlast na Starom kontinentu, došlo je do različitih oblika nestabilnosti što je utjecalo i na stabilnost valuta. Pripreme za ratove i

borbe dovele su carsku blagajnu na rub propasti te su se u svrhu stabilizacije razvijale konvencijske valute koje su postupno prihvaćale brojne države (Kolar-Dimitrijević, 2013). Sredinom 18. stoljeća dolazi do ukidanja vrlo značajne države zbog toga što je njihov vladar objavio svoje istupanje iz Carstva obvezujući se na vojnu službu, a riječ je o Svetom Rimskom Carstvu Njemačke Narodnosti, odnosno o Franji II (Hrvatska enciklopedija, b.d.). U ovim povijesnim trenucima se na područjima današnje Republike Hrvatske odvijaju brojne promjene jer su svi sukobi na teritoriju Europe pa čak i šire direktno i iznimno utjecali na samu pojavu novca, njegovo korištenje, ali i postojanje. Danas se takva situacija može primijeniti u sličnim uvjetima i događajima, ali na drugačiji način zbog postojanja različitih regulatornih sistema koji ipak osiguravaju manji broj promjena i smanjuju radikalnost istih. Taj trenutak označava kraj postojanja obračunskog novca koji je egzistirao na području Srednje Europe, a Napoleonovo postupno pojavljivanje je osiguralo prednost francuskim sredstvima i valutama (Kolar-Dimitrijević, 2013). Novac je u to vrijeme bio direktno povezan s postojanjem sukoba i borbi, ali i s proizvodnim mogućnostima i razvijenošću određenih zemalja (Kolar-Dimitrijević, 2013). Ovo stoljeće je važno s monetarne strane jer se pojavljuju mogućnosti zaduživanja i bankovnog uređenja obveznica i kamata. Upravo je ovaj period značajno utjecao na stvaranje novca u oblicima kakav je poznat danas.

S obzirom na posebnost Hrvatske i njezina financijskog područja, kroz povijest su se ubirali različiti porezi o kojima je samostalno odlučivao hrvatski sabor. Tijekom 20. stoljeća u Hrvatskoj su izvršene brojne promjene, a današnja Hrvatska je bila članicom različitih država te je tako ovo područje bilo iznimno nestabilno i zahtijevalo je političku, ekonomsku, gospodarsku i monetarnu regulaciju i stabilizaciju. Tijekom prve polovice 20. stoljeća uglavnom su paralelno korištene valute krune i dinara koji je doživio nekoliko denominacija (Portal hrvatskog kulturnog vijeća, 2012). Dinar je bio vrlo nestabilan, a period u kojem je počeo postajati službenom valutom bio je iznimno zahtjevan na međunarodnoj razini (Kolar-Dimitrijević, 2013). Nakon prolaska prve polovice 20. stoljeća dolazi do gospodarskih oporavaka i konsolidiranja na internacionalnoj sceni. Dinar se koristio sve do 2002. godine pod nazivom jugoslavenskog dinara, a pojedine države Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije su već prije toga napustile obrazac korištenja dinara uključujući i Republiku Hrvatsku (Kolar-Dimitrijević, 2013).

Nakon korištenja jugoslavenskog dinara dolazi razdoblje korištenja hrvatskog dinara pa u konačnici i hrvatske kune. U posljednjem desetljeću 20. stoljeća došlo je do monetarnih, financijskih i iznimnih političkih promjena uzrokovanih dugotrajnim ratom (Klepo, 2022).

2.2. Dinari

Dinar je novčana jedinica ili službena valuta koja se koristi u većem broju država, a svojevremeno ga je koristila i Republika Hrvatska u čijem je optjecaju bila službena valuta (Hrvatska enciklopedija, 2021). Prestanak korištenja dinara kao službene valute na području Hrvatske dogodio se 30. svibnja 1994. godine kada je došlo do uvođenja i korištenja hrvatske kune (Hrvatska enciklopedija, 2021). Dinar dolazi od latinske riječi denarius koja je označavala rimski srebrni novac, a kasnije se javljao u različitim dijelovima Europe u mnogostrukim izgledima.

Na teritoriju na kojem se nalazi današnja Republika Hrvatska dinar se koristio paralelno s krunom čiji je u konačnici bio nasljednik. Uzimajući u obzir ovaj period kada je dinar promaknut u službenu valutu te ga je trebalo uravnotežiti i početi tiskati, ali i puštati u promet je vrlo nestabilno i iznimno zahtjevno (Hrvatska enciklopedija, 2021). Osim toga, situacija na međunarodnom planu nije nimalo povoljna te zahtijeva planiranje i oprez pri vođenju politike. 1923. godine su počele reforme povezane sa stabilizacijom dinara, a to se ponajviše odrazilo u vidu snižavanja cijena (Ugričić, 1967). Posljedice financijske pljačke Hrvatske su između ostalog utjecale na ponovno slabljenje dinara te uz to i pad krune. Ove dvije valute su koegzistirale i kretanje jedne je utjecalo na drugu što je unosilo nemir u bankarskim krugovima (Kolar-Dimitrijević, 2013). Osim svega navedenog, na slabljenje dinara u ovom periodu je značajno utjecao Čehoslovački utjecaj na izbacivanje slabijih deviza iz trezora banaka, dok je drugi razlog prevelika i preintenzivna uključenost privatnih banaka u državna potraživanja zahvaljujući djelovanju bivšeg ministra financija (Kolar-Dimitrijević, 2013).

Dinar se ponajprije na počeo koristiti kao valuta Kraljevine SHS, te je kasne 1919. godine dinar uveden na cijelom teritoriju kraljevine (Hrvatski numizmatički portal Kunalipa, b.d.) kada je došlo do stabilizacije monetarnog sustava i pritom su izdani zlatnici u vrijednosti od jednog, dva

i dvadeset dinara, a pušteni su u promet 1927. godine (Kolar-Dimitrijević, 2013). Dinar je u tim trenucima postao valuta koja je jedinstvena te se koristi na svim područjima. S obzirom da su brojna privredna poduzeća kao i novčane ustanove bile pod vladavinom beogradskih moćnika došlo je do prebacivanja banaka u njihovu nadležnost iz dotadašnje nadležnost Beča i Budimpešte. Pritom su brojne banke imale izmijenjeno ime s uglavnom maknutim hrvatskim obilježjima i nazivima, a najpoznatiji primjer je onaj Union banke. U tom periodu su postojale brojne oscilacije po pitanju kretanja novca o čemu je izvještavao dr. Ivo Belin s pozicije viceguvernera Narodne banke i tajnika Zagrebačke burze za robu i vrednote (Belin, 1924). To je svakako utjecalo na daljnji razvoj dinara kao valute. Postojalo je nekoliko razloga zbog kojih je dinar gubio na vrijednosti u tom periodu, a to su (Kolar-Dimitrijević, 2013):

1. inflacija,
2. pasivna međunarodna trgovačka bilanca,
3. političke prilike kao i
4. nepovjerenje u državni novac.

Nakon ovog perioda dolazi do ponovnog jačanja dinara na međunarodnoj sceni, a koji je paralelno s padom vrijednosti dinara u matičnoj zemlji stvarao probleme za samo nacionalno gospodarstvo. Kraljevina Jugoslavija je provela zakonski okvir za provođenje stabilizacije dinara 1931. godine čime se može pokazati kako je država konstantno tražila način kako utjecati na nacionalnu valutu pa su u skladu s time doneseni brojni zakoni (Kolar-Dimitrijević, 2013).

Slika 1: Novčanica 50 dinara iz 1931. godine

Izvor: Hrvatska enciklopedija, 2021

Na slici 1 je prikazana novčanica od pedeset dinara iz 1931. godine. Prihvaćen je francuski monetarni sustav, a najveći imperativ je bila stabilizacija novca, a u tom periodu se odvijao odljev deviza u nekoliko navrata sveukupne vrijednosti gotovo tristo tisuća deviza (Roksandić, 1988). U ovom periodu je dodatan problem stvaralo to što su državne i privatne banke bile neregulirane, željele su svoj dio tržišta i oslanjaju se na krajnju štedljivost. Promjena izgleda novca dogodila se nakon smrti Aleksandra Karađorđevića 1937. godine prije početka Drugog Svjetskog rata (Kolar-Dimitrijević, 2013).

Razdoblje Drugog Svjetskog rata označilo je početak snažne, velike i dugotrajne financijske krize u Kraljevini Jugoslaviji. U kolovozu 1939. godine je donesena Uredba o Banovini Hrvatskoj kojom je propisano da joj je potrebno osigurati financijsku neovisnost i samostalnost (Kolar-Dimitrijević, 2013). Uredbom je bilo definirano što će od imovine, dugova i državnih fondova pripasti Banovini Hrvatskoj, ali se problem pojavio u porezima za financiranje poslovanja banske vlade i njezinih uredaba. Pritom je Banovina Hrvatska ostala bez poreza koji je i dalje odlazio u Beograd dok je na ovom teritoriju morao biti propisan namet (Hrvatska enciklopedija, 2021). Snalaženje je u tim trenucima bilo vrlo otežano, vodio se rat u svjetskim razmjerima, a još se nisu riješili ni problemi prouzrokovani prvim ratom u tom opsegu. Nakon napada Trećeg Reicha osnovana je Nezavisna Država Hrvatska koja je počela mijenjati

jugoslavenske dinare u hrvatske kune pritom osnivajući Hrvatsku državnu banku (Hrvatska narodna banka, 2021).

Osim toga dinara, postojao je jugoslavenski dinar koji je neposredni prethodnik hrvatske kune, a korišten je u razdoblju od 1991. godine do 1994. godine. To je bila službena valuta Savezne Federativne Republike Jugoslavije čiji je dio bila i današnja Republika Hrvatska. Postojalo je više novčanica u iznosima od (Kolar-Dimitrijević, 2013):

1. 5 dinara,
2. 10 dinara,
3. 100 dinara,
4. 500 dinara,
5. 1000 dinara i
6. 5000 dinara.

Nakon jugoslavenskog dinara na teritoriju Republike Hrvatske izdan je hrvatski dinar kao prijelazna valuta sve do ponovnog korištenja hrvatske kune (Jakuš, 1992). Puštena je u optjecaj nakon rata 1991. godine, a trajala je sve do 1994. godine. Omjer hrvatskog i jugoslavenskog dinara je bio 1:1, a tečaj je određivala Narodna banka Hrvatske (Jakuš, 1992).

Slika 2. Hrvatski dinari

Izvor: Paleček, 2017

Jedna njemačka marka je vrijedila pedeset i pet hrvatskih dinara, a postojale su novčanice od 1, 5, 10, 15, 100, 500 i 1000 hrvatskih dinara, te su kasnije tiskane novčanice s još većom vrijednošću. Zanimljivost po pitanju hrvatskog dinara je bila u tome što su s prednje strane sve novčanice bile jednake dok se različitost mogla pronaći samo na stražnjoj strani. Na prednjim stranicama ove valute je stajao lik Ruđera Boškovića dok je sa stražnje strane bila skulptura Ivana Meštrovića koja je imala naziv Povijest Hrvata (Paleček, 2017).

2.3. Kune

Hrvatska kuna je postala službenom valutom Republike Hrvatske 30. svibnja 1994. godine (Brozović, 1994). Kuna je postojala i za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske. Bila je valuta Nezavisne Države Hrvatske četiri godine, u razdoblju od 1941. do 1945. godine, a kovanice su se zvale banice. S ovom vrstom kune postojale su također i njemačke valute te talijanski novci koji su se koristili u platnom prometu. Kada su te kune ukinute došlo je do korištenja dinara, a postojao je određeni tip novčanica kune koje još nisu izdane, ali su bile zamišljene i predviđene za korištenje (Kolar-Dimitrijević, 2013).

Slika 3: Hrvatska kuna

Izvor: Orlovac.eu, 2022

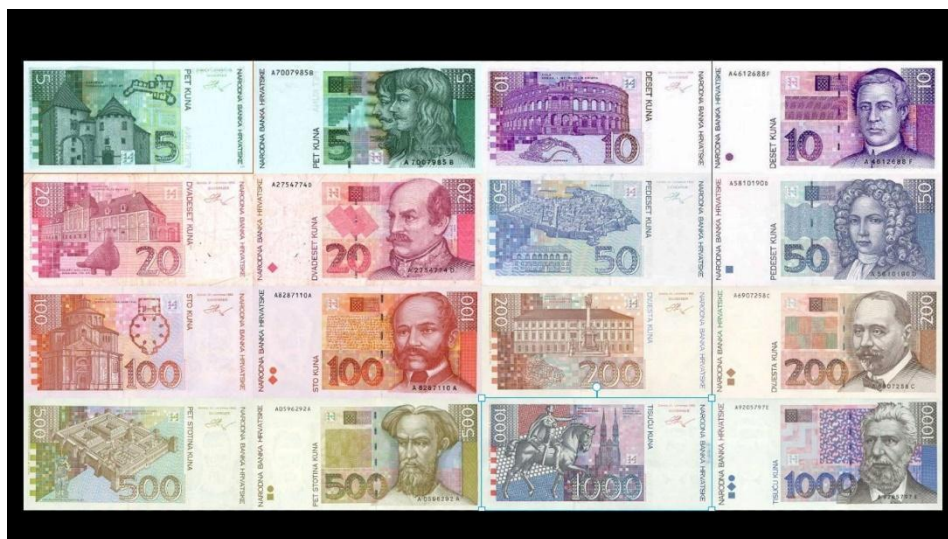
Na slici je prikazana novčanica od petsto hrvatskih kuna u vrijeme Nezavisne Države Hrvatske s prednje i stražnje strane. Uz ovu novčanicu postojale su novčanice veće vrijednosti od tisuću kuna i pet tisuća kuna dok su bile i one manje od jedne i dvije kuna, deset kuna, dvadeset kuna, pedeset i sto kuna. Može se primijetiti kako se sličan sustav upotrebljavao i kasnije, tijekom devedesetih godina dvadesetog stoljeća kada je sastavljena valuta Republike Hrvatske. Uz to je

postojao i sitni kovani novac koji je vrijedio dvije kune, a postojale su i one od pet, deset i čak petsto kuna, te banice u vrijednosti četvrtine kune i pola kune (Hrvatska enciklopedija, 2021). Treba uzeti u obzir kako zbog ratnih dešavanja određene novčanice ipak nisu izdane.

Nakon toga, kuna se ponovno počela primjenjivati osnutkom Republike Hrvatske, a to je označavalo veliki logistički pothvat (Hrvatska enciklopedija, 2021). Izdavač kune je bila Hrvatska narodna banka koja je imala vrlo težak zadatak u samim počecima, a to je potpuna zamjena jugoslavenskog dinara te njegovo micanje iz upotrebe s paralelnim uvođenjem hrvatske kune. U realizaciji ovog projekta je sudjelovao veliki broj zaposlenika Hrvatske narodne banke, ali i veliki broj institucija i pojedinaca koji nisu bili direktnim dijelom središnje banke (Hrvatska enciklopedija, 2021). U tim trenucima bilo je potrebno izbjegavanje bilo kakvih vrsta rizika te smanjenje negativnih posljedica uvođenja nove nacionalne valute. Pitanja izdavanja, kovanja i izrade novca propisano je zakonima kao i njegova obrada i zaštita od krivotvorenja, a sve je dodatno pojašnjeno u raznim odlukama, uputama, odredbama, rješenjima i procedurama koje su služile u praktičnoj namjeni.

Za potrebe izdavanja novca, Hrvatska narodna banka osnovala je Hrvatski novčarski zavod d.o.o. u suradnji s Vladom Republike Hrvatske sa sjedištem u Svetoj Nedelji (Hrvatska Narodna Banka, 2023). Na godišnjoj razini izdavano je između osamdeset i sto milijuna komada kovanog novca (Hrvatska Narodna Banka, 2023). Novčanice od tisuću, petsto, dvadeset i deset kuna izrađivane su u Njemačkoj, a novčanice od dvjesto, sto i pedeset kuna su izrađivane u Beču u Austriji pri čemu se novčanice sortiraju propisanim minimalnim standardima za strojno i ručno sortiranje prilikom dolaska u Hrvatsku narodnu banku (Hrvatska Narodna Banka, 2023). Hrvatska narodna banka po pitanju izdavanja novca funkcionirala je na način da je preko gotovinskih centara organizirala opskrbu gotovim novcem kod kojih banke podižu ili polažu novac pri čemu im se tereti ili odobrava račun banke u Hrvatskoj narodnoj banci (Hrvatska Narodna Banka, 2023). Poslovi gotovinskih centara su povjereni tvrtki Fina gotovinski servisi d.o.o. u osam centara diljem Hrvatske (Hrvatska Narodna Banka, 2023). Kuna je poprilično simboličnog naziva s obzirom da se u samim počecima koristilo krzno životinje kune u hrvatskim krajevima kao sredstvo robne razmjene, a kuna zlatica obitava u brojnim hrvatskim šumama.

Slika 4. Hrvatska kuna nastala nakon 1990.-ih godina

Izvor: Hrvatska narodna banka, 2015

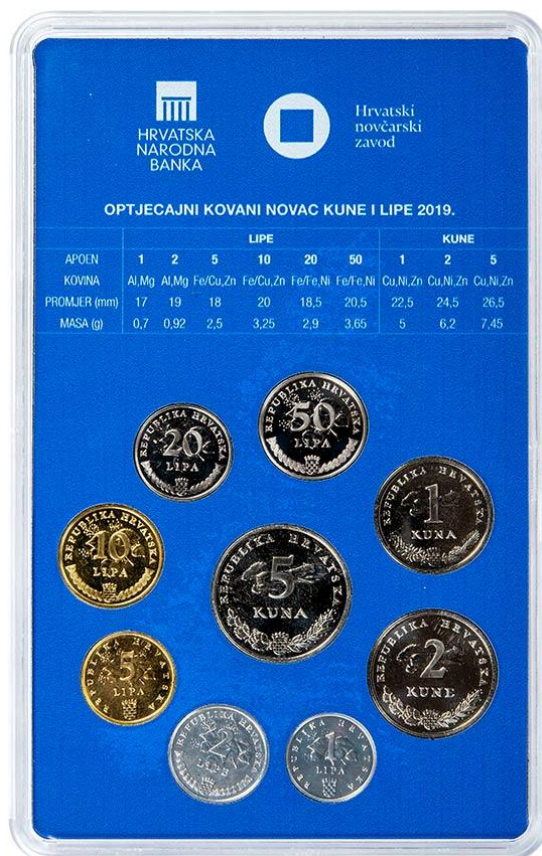
Na slici 4 su prikazane novčanice hrvatske kune. U prometu je postojalo nekoliko različitih novčanica (Hrvatska Narodna Banka, 2015):

1. pet kuna (lik Petra Zrinskog i Frana Krsta Frankopana uz naličje s varaždinskom tvrđavom),
2. deset kuna (lik Juraja Dobrile s naličjem pulse Arene),
3. dvadeset kuna (lik Josipa Jelačića s naličjem Vučedolske golubice i vukovarskog dvorca Eltz),
4. pedeset kuna (lika Ivana Gundulića s naličjem Grada Dubrovnika),
5. sto kuna (lik Ivana Mažuranića s naličjem crkve sv.Vida u Rijeci),
6. dvjesto kuna (lik Stjepana Radića uz zgradu glavnog zapovjedništva u Osijeku iz 1726. godine),
7. petsto kuna (lik Marka Marulića uz naličje Dioklecijanove palače u Splitu i reljefni lik sjedećeg hrvatskog kralja) te
8. tisuću kuna (lik Ante Starčevića uz naličje spomenika kralju Tomislavu i zagrebačku katedralu).

Uz sve navedeno, na novčanicama nalazili su se potpisi hrvatskih guvernera i datumi izdavanja novčanice, a sve su imale istu vrijednost bez obzira na potpise (Hrvatska Narodna Banka, 2015).

Svaka novčanica je bila u drugačijoj boji, a najprije je povučena novčanica od pet kuna dok je paralelno postojala kovanica iste takve vrijednosti.

Slika 5: Kovanice hrvatske kune

Izvor: Hrvatska narodna banka, 2022

Kovanice su izdavane u vrijednostima od jednu, dvije, pet, deset, dvadeset i pedeset lipa te jednu kunu, dvije kune i pet kuna (Hrvatska Narodna Banka, 2022). Svaka kovanica također nosi specifičnu simboliku pa tako na njima možemo naći kukuruz, duhan, maslinu, vinovu lozu, hrast lužnjak koji je specifičan za hrvatsko područje, velebitsku degeniju kao jedinstvenu biljku u području Velebita, slavuja, mrkog medvjeda i tunj (Hrvatska Narodna Banka, 2022). Treba istaknuti kako su na kovanicama izdanim tijekom neparnih godina hrvatski nazivi dok su na kovanicama iz parnih godina nazivi na latinskome jeziku. Uz ove kovanice je postojala kovanica od dvadeset i pet kuna koja je vrlo rijetka i izdana je u manjem broju, a u procesu zamjene valute na euro postiže iznimnu vrijednost koja je nekoliko puta veća od njene nominalne vrijednosti.

Hrvatska kuna se od 1. siječnja 2023. godine službeno zamjenjuje eurom koji postaje valuta koja će se koristiti u Republici Hrvatskoj (Europska središnja banka, b.d.). Tijekom uvođenja eura kao službene valute postoji nekoliko važnih odluka i regulacijskih mehanizama kojima će se to provesti, a ono što je najvažnije je da stanovnici Republike Hrvatske tijekom određenog vremena usporedno koriste hrvatske kune i eure. Vrijednost je postavljena tako da je određen fiksni tečaj konverzije s time da jedan euro vrijedi 7,53450 kuna (Europska središnja banka, b.d.).

2.4. Sadašnjost valute

Euro je valuta koja se koristi na razini Europske Unije u državama koje su članice eurozone. Ekonomska i monetarna unija ili EMU je bila jedna od najznačajnijih ciljeva za Europsku Uniju od kraja šezdesetih godina (Europska unija, b.d.). Ovakva vrsta povezivanja obuhvaća koordinaciju gospodarskih i fiskalnih politika, euro kao zajedničku valutu i zajedničku monetarnu politiku. Svrha stvaranja zajedničke valute su brojne različite pogodnosti koje s time dolaze, a najveće su (Europska unija, n.d.):

1. uspješnije gospodarstvo,
2. jednostavnija prekogranična trgovina,
3. veći izbor potrošača.

Zajednička valuta ima brojne benefite, a državama eurozone omogućava stvaranje jačeg i konkurentnijeg gospodarstva dok se potrošačima istovremeno osigurava veći izbor, različiti cjenovni rangovi te veći broj alternativa i supstituta. Postizanje jedinstvenosti na monetarnoj razini je za područje Europske Unije bio dugotrajan i vrlo zahtjevan proces koji je uključivao prelaženje raznih prepreka. Postoje brojni nedostaci prelaska na jedinstvenu valutu kao što su (Europska unija, b.d.):

1. otežavanje niza političkih i gospodarskih prepreka,
2. neslaganje o gospodarskim prioritetima,
3. povremena slaba politička predanost i
4. nestabilnost na međunarodnim tržištima.

Euro je prvi put uveden 1999. godine nakon deset godina priprema, a u početku je funkcionirala kao „nevidljiva“ valuta koja je korištena u sustavu elektroničkog plaćanja i za računovodstvene potrebe (Europska unija, b.d.). Kovanice i novčanice su puštene u promet od 1. siječnja 2002. godine tijekom najveće zamjene valute u povijesti u dvanaest zemalja: Austrija, Belgija, Finska, Francuska, Grčka, Njemačka, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Portugal i Španjolska (Europska unija, b.d.). Postupak uvođenja eura funkcionira tako da Europska komisija i Europska središnja banka zajednički određuju postoje li uvjeti za uvođenje eura u državama koje za to konkuriraju (Europska unija, n.d.). Za to je potrebno ispunjavanje konvergencijskih uvjeta i kriterija koje procjenjuje Vijeće ECOFIN (Economic and Financial Affairs Council configuration) i Parlament s čelnicima država pa se može krenuti s postupkom uvođenja eura (Europska unija, b.d.). Trenutno postoji dvadeset država u europodručju od ukupno dvadeset i sedam s time da ih je šest koje ne pripadaju europodručju te su u postupcima ispunjavanja konvergencijskih uvjeta (Europska unija, b.d.). Samo je jedna država istodobno članica Europske Unije koja je u potpunosti izuzeta od korištenja eura, a to je Danska koja je zadržala svoju valutu, dansku krunu. Trenutno ne postoji niti jedna zemlja koja je istupila iz eurozone, a isto tako niti u jednom ugovoru nisu navedeni uvjeti izlaska iz eurozone što je predloženo na različitim okupljanjima međunarodnih državljana.

Euro postaje službena valuta u Republici Hrvatskoj u vrlo osjetljivom međunarodnom okruženju zadajući tako brojna pitanja i različita te oprečna mišljenja po pitanju trenutka uvođenja, svrhe te koristi uvođenja nove valute. Euro se pokazao stabilnim u većini drugih država koje su ga odlučile uvesti i koristiti, ali isto tako postoje države koje još uvijek nisu odustale od korištenja matične nacionalne valute koja je postojala u trenucima kada su pristupali Europskoj Uniji u svakom drugom smislu uključujući političko, gospodarsko i ekonomsko te svako drugo pristupanje poput kulturnog i sportskog (EUR-lex, b.d.). Uvođenje bilo koje valute je dugotrajan proces, a pristupanje euru i planiranje njegovog korištenja nije izuzetak. Postoje brojni analitičari, stručnjaci iz područja monetarizma i financija kao i ekonomisti koji se bave pitanjem prelaska na novu valutu, a to je u ovom slučaju u Republici Hrvatskoj euro.

Vijeće Europske Unije je odobrilo ulazak Hrvatske u europodručje 18. srpnja 2022. godine. Odlučeno je kako će se izrađivati valuta eura s hrvatskim simbolima i motivima. U razdoblju od 5. rujna 2022. obavezno je dvojno iskazivanje cijena u kunama i eurima, a u razdoblju od 1.

siječnja 2023. sve do 15. siječnja 2023. vrijedit će dvojni optjecaj kune i eura kada će se moći koristiti obje valute tijekom plaćanja. Do kraja 2023. godine u Hrvatskoj će biti moguće zamijeniti novčanice i kovanice hrvatske kune bez naknade osim u slučaju većih iznosa dok će to biti moguće i u Hrvatskoj narodnoj banci sve do kraja 2025. godine ukoliko je riječ o kovanicama, dok za novčanice nema vremenskog ograničenja. Euro je novac koji se također izdaje u novčanicama i kovanicama. To funkcionira tako da postoje novčanice od pet, deset, dvadeset, pedeset, sto, dvjesto i petsto eura pa se u tom smislu mogu donekle povezati s hrvatskom kunom i njenim novčanicama izuzevši novčanicu od tisuću kuna koja ne postoji u toj euro vrijednosti (Europska središnja banka, b.d.). Također, postoji kovani novac koji se ne pojavljuje u svim državama, tako kovanice od jednog i dva centa ne postoje u Finskoj dok kovanice u vrijednosti od dva eura povremeno mijenjaju pozadinu u nekim zemljama. Kovanice postoje u apoenima od jednog, dva, pet, deset, dvadeset i pedeset centi te jednog i dva eura. U Hrvatskoj su obilježene hrvatskim simbolima koji su određeni i kuju se u Hrvatskoj kovnici novca od srpnja 2022. godine. Izbor o izgledu hrvatskih kovanica eura je bio u nadležnosti Savjeta Hrvatske narodne banke putem natječaja dok je informacije o tome objavila Vlada Republike Hrvatske pri čemu su odabrani simboli (Europska središnja banka, 2022):

1. hrvatske šahovnice i glagoljice (kovanica od jednog, dva i pet centi),
2. lika Nikole Tesle (kovanica od deset, dvadeset i pedeset centi),
3. kune (kovanica od jednog eura) i
4. zemljovida Hrvatske (kovanica od dva eura).

Trošak prijelaza na novu službenu valutu na području cijele zemlje procijenjeno je na iznimno visoke razine. Naime, za cjelokupnu organizaciju, logistiku, dizajn i prilagodbu sustava prema Ministarstvu financija bilo je potrebno oko dvije milijarde kuna. Za potrebe usvajanja eura na razini Republike Hrvatske pokrenuti su različiti promotivni skupovi i brojne vrste oglašavanja, a jedna od najpoznatijih promotivnih kampanja je svakako „Euro na kotačima“ (Euro.hr, 2022).

3. EKONOMSKE KORISTI I TROŠKOVI UVOĐENJA EURA

Zamjena valute je u svakoj državi veliki i kompliciran pothvat. Naime, stvaranje, kreiranje ili preuzimanje druge valute je važno iz različitih perspektiva te značajno može utjecati na svakodnevni život građana, ali i na političku, ekonomsku i gospodarsku budućnost u određenoj zemlji. Kao i svaka druga promjena tako i uvođenje valute iziskuje prilagodbu i odrađivanje radnji koje će to omogućiti. Cilj takve promjene je uklanjanje i/ili smanjenje svih rizika, potencijalnih nedostataka i komplikacija te problema do kojih može doći. Republika Hrvatska uvođenjem eura kao nove valute postaje dio valutne unije s obzirom da je zajedno s drugih devetnaest članica monetarnog dijela Europske Unije prihvatila zajedničku valutu (Šarić, 2017).

Jedan od glavnih razloga prihvaćanja druge valute, odnosno za njeno uvođenje je povećanje ekonomske sigurnosti i pojednostavljenje brojnih procesa unutar takvog udruženja kao što je Europska Unija. Ti procesi se ponajviše odnose na trgovinu i gospodarstvo, a do olakšavanja situacije dolazi zbog smanjenja promjena tečaja, odnosno zbog njegovog potpunog ukidanja. Također, to je velika i znatna promjena za sve aspekte na ekonomskom tržištu jer, a potrošači imaju više slobode i preuzimaju manje rizika. Kupci mogu lakše uspoređivati cijene i jednostavnije doći do proizvoda na tržištima koja su im donedavno bila nepristupačna. Osim svega navedenog, niži su troškovi transakcije s obzirom da sve zemlje koriste istu valutu, a uz to dolazi do veće transparentnosti i manjih mogućnosti troškova. Život će biti pojednostavljen dok će tržište postati jedinstveno, a paralelno s time biti će ukinute granice između država što nosi određena olakšanja (Europska Unija, b.d.).

Što se tiče nedostataka, jasno je kako su troškovi uvođenja nove valute i prilagodba na cijeli novi sustav vjerojatno najveći i najčešće vidljivi nedostaci. Kako bi se osiguralo uvođenje nove valute potrebno je ulaganje u infrastrukturu, osiguravanje ispravne i pravovremene logistike te mogućnosti praćenja neispravnosti do kojih u tom postupku može doći. To iziskuje značajne troškove, a moguća je i pojava inflacije koja dodatno tereti budžete građana. Jedan od najvećih problema može biti sam termin ulaska u Europsku Uniju koji je potrebno prilagoditi cjelokupnoj ekonomskoj i gospodarskoj situaciji. S obzirom da je euro predodređen kao valuta u Hrvatskoj od 1. siječnja 2023. godine jasno je kako se izgubila nacionalna valuta. Značajan broj kritičara napominje kako je usvajanje zajedničke valute odricanje od neovisne monetarne politike s

obzirom da država gubi kontrolu nad istom te samim time sposobnost prilagođavanja ekonomskim šokovima poput nacionalnih i ekonomskih kriza, recesije te promjena kamatnih stopa (Vlada Republike Hrvatske, 2021). Teško je za očekivati kako će institucija poput Europske središnje banke garantirati stabilnost i ravnotežu u svim državama članicama Europske Unije. Navedeni problemi utječu jednako na sve zemlje, a nejednakosti između država bi mogle utjecati na opterećivanje svih zemalja pa će se tako neke od njih naći pred recesijom, neke će imati viškove dok će drugi imati manjak robe. Ono što je značajno i vrlo vidljivo u Hrvatskoj već neko vrijeme je svakako inflacija koju brojni povezuju, između ostalog, s uvođenjem eura kao službene valute (Europska središnja banka, 2022). Upravo iz razloga postojanja brojnih prednosti i nedostataka države članice Europske Unije ne pristupaju monetarnoj uniji odmah u istom trenutku pri pristupanju cijelom udruženju na drugim razinama nego odabiru pravilan i ispravan trenutak za to.

3.1. Kratkoročni učinci

Kratkoročni učinci uvođenja eura su ponajviše vidljivi u svakodnevnom životu i ekonomskim, odnosno gospodarskim kretanjima po pitanju povećanja i ulaska u monetarnu zajednicu. Ono što prvo treba istaknuti je pitanje troškova koji se odnose na pribavljanje i izradu novčanica i kovanica koji se puštaju u platni promet. To su jednokratni troškovi u koje ulazi i proces ukidanja kune, odnosno povlačenja novčanica i kovanica te distribuciju novih apoena eura. Isto tako, to iziskuje prilagodbu u smislu trgovanja i korištenja gotovog novca što se odnosi na bankomate. Uz te troškove Republika Hrvatska morati će uplatiti dodatnih 62,8 milijuna eura u sustav ESB što je preostali dio upisanog kapitala ESB-a (Mintas-Hodak, 2004).

Uz sve benefite koje nova valuta donosi, Republika Hrvatska gubi vlastitu, samostalnu monetarnu i tečajnu politiku (Žigman, 2018). Gubitak samostalne monetarne politike ne mora nužno biti niti pozitivna niti negativna promjena, no navedeno može dovesti do financijske krize i inflacije koja proizlazi iz neravnoteže (Žigman, 2018). Može se reći kako je to u Republici Hrvatskoj vidljivo prije samog uvođenja eura te u trenucima usvajanja i korištenja nove valute. Isto tako, treba istaknuti kako su građani primorani prihvaćati novu valutu i koristiti se njome

neovisno o tome slažu li se s uvođenjem eura. Stanovnici su morali prihvatiti euro i početi se nositi s određenim promjenama u svakodnevnom životu što je mnogima izazvalo velike promjene i nestabilnosti. To se ponajviše očituje u tome što su se građani morali naviknuti na postojanje nove valute te su se morali u potpunosti upoznati sa svim novčanicama i kovanicama te novim vrijednostima. U početnim trenucima to je izazvalo veliku nelagodu zbog konverzije i prilagodbe na drugačije iznose prilikom plaćanja u trgovinama, kupovanja i vrednovanja konzumiranog. Za neke građane na području Republike Hrvatske to je prva zamjena valute te se nisu s time prije susretali. Osim samih građana, najvažnije troškove i promjene su osjetili gospodarski subjekti koji su morali izdvojiti novčana sredstva kako bi promijenili sve cijene i osvježili sustave u kojima trguju i kojima se u svakodnevnom poslu koriste. Uz to, dodatne probleme po pitanju vrednovanja dobara i usluga prema novim cijenama stvorila je inflacija. Većina dobara i usluga koja se konzumira na svakodnevnoj razini, a to su prije svega higijenske potrepštine i prehrambeni proizvodi već su prije 1. siječnja 2023. značajno poskupili, ali je njihova cijena nakon službenog prelaska na novu valutu dodatno porasla (Vlada Republike Hrvatske, 2023). To se može smatrati kratkoročnim i dugoročnim učinkom, ali je za to potrebno dodatno vrijeme kako bi se moglo vidjeti koliko će dugo trajati. Nove vrijednosti proizvoda i usluga te njihove cijene se mogu bolje, kvalitetnije, brže i jednostavnije uspoređivati s cijenama i postavljenim vrijednostima u drugim zemljama Europske Unije. Međutim, kada je inflacija u tijeku teško je odrediti stvarnu vrijednost i pravu cijenu proizvoda i usluga koje se kupuju i konzumiraju (Bilas, 2005).

Glavna korist koja je odmah jasna, vidljiva i kratkoročna za hrvatsko gospodarstvo je uklanjanje valutnog rizika koji je povezan s tečajem kune prema euru kojemu je hrvatsko gospodarstvo izrazito izloženo (Vlada Republike Hrvatske, 2018). Republika Hrvatska egzistira u sustavu visoke razine euroizacije bilanci svih institucionalnih sektora u ekonomiji kada su svi sektori iznimno izloženi promjeni tečaja (Vlada Republike Hrvatske, 2018). To u konačnici može imati značajno negativan utjecaj na cjelokupno gospodarstvo i ekonomiju. Međutim, uvođenjem jednake valute koje imaju druge države članice Europske Unije takvi rizici se smanjuju.

Porast cijena u zemlji zbog konverzije je svakako vrlo vidljiv od samog trenutka prelaska na novu valutu u takozvanom procesu prilagodbe. Zaokruživanje maloprodajnih cijena na više počelo se događati nekoliko mjeseci prije samog pristupanja i službenog uvođenja eura, a

najznačajniji porast cijena je vidljiv po pitanju energenata i prehrambenih proizvoda te određenih usluga. Istraživanja godinu ili dvije prije samog usvajanja eura kao službene valute bila su drugačijih predviđanja od onoga što se kasnije pokazalo (Pufnik, 2018). Naravno, treba uzeti u obzir kako se trenutni rast cijena u Hrvatskoj ne povezuje samo s uvođenjem eura nego i s krizama koje su nastale kao produkt rata i pandemije korona krize.

Uvođenje eura otklanja rizike od izbijanja valutnih ili špekulativnih prijetnji koje onda dovode do bankovnih kriza. Navedeno se događa kada dolazi do slabljenja domaće valute i znatnog pogoršanja bilanci banaka zbog brojnih neusklađenosti između valuta. Republika Hrvatska je jedna od zemalja u kojima je to posebno izraženo iz razloga visoke euroizacije te pojačanih odljeva deviznih depozita banaka koje trebaju likvidnosnu potporu u inozemnoj valuti (Vlada Republike Hrvatske, 2018). Ulazak u eurozonu pridonosi pouzdanosti bankarskog sustava, te ima snažan učinak na povjerenje građana i drugih zemalja.

3.2. Dugoročni učinci

Male i otvorene zemlje kakva je Hrvatska više razmjenjuju robe, usluge i kapital sa svijetom pa vlastita valuta za gospodarstvo i građane označava veće transakcijske troškove nego u većim i manje otvorenim zemljama (Šonje, 2018). Prema tome uvođenje eura za Republiku Hrvatsku može biti pozitivno na dugoročnom planu jer uglavnom trguje i surađuje sa zemljama u eurozoni, što dovodi do stvaranja dugoročne koristi. U gospodarstvu je u određenim elementima vrlo bitna jednostavnost, dok se plaćanja odvijaju bez većih smetnji kako bi se omogućio kontinuitet i brzina potrebna za nesmetano funkcioniranje. To znači da se odmah pri uvođenju eura povećava jednostavnost i usporedivost cijena te smanjenje troškova.

Dugoročno gledano još jedna od glavnih stavki je pružanje financijske pomoći unutar eurozone. Glavni trošak odnosi se na uplatu iznosa u temeljni kapital Europskog stabilizacijskog mehanizma što će biti plaćeno u ratama, a u konačnici će iznositi približno 690 milijuna eura (Vlada Republike Hrvatske, 2018). Takav oblik fizičke pomoći stoji na raspolaganju svim državama članicama Europske Unije te svakoj od njih radi specifičan teret u odnosu na njihov proračun. Navedeni iznos potrebno je uplatiti u ratama kroz dvanaest godina, a uz to treba

uračunati dodatne, posebne uplate u mehanizam iz solidarnosti u slučaju nemogućnosti preostalih država Europske unije u otplati kredita. Primjerice, Španjolskoj je tijekom 2012. i 2013. godine isplaćeno preko četrdeset milijardi eura dok je Grčkoj isplaćeno preko šezdeset i Cipru preko šest milijardi dolara. Republika Hrvatska će u budućnosti isto tako sudjelovati u raspodjeli monetarnog prihoda Eurosustava i imati će pristup mehanizmima pomoći iz područja Europske unije.

Jedna od glavnih prednosti za cjelokupnu budućnost je svakako lakše kretanje novca. Naime, turizam je za Hrvatsku od iznimne važnosti i korištenje iste valute kao većina posjetitelja tijekom cijele godine pojednostavljuje kretanje turizma i troškove za posjetitelje. S jedne strane to olakšava usporedbu cijena pa na taj način transparentnost može osigurati sigurnost i povjerenje za turiste dok s druge strane svaka nepoštena praksa koja nije u skladu sa zakonom može biti sankcionirana. Usporedba hrvatskih cijena s konkurentskim destinacijama biti će transparentnija u odnosu na prethodne godine, a iznajmljivači tijekom narednih sezona nakon prilagodbe neće morati brinuti o tečajevima što će biti olakotna okolnost za sve sudionike u turizmu (Portal za popularizaciju znanosti Ekonomskog fakulteta u Splitu, 2023.). Osim za turizam, tako će biti i za cijelo gospodarstvo zbog lakšeg izvoza i uvoza robe, odnosno proizvoda i usluga. Dok se koristi drugačija valuta promjena u tečaju može uzrokovati slabljenje kupovne moći domaćeg stanovništva u odnosu na strani proizvod te je to bio veliki problem posebice za hrvatske građane prilikom uvoza pojedinih proizvoda. Što je cijena veća to su rizici i troškovi ili gubici veći (Blanchard, 2013). Zahvaljujući korištenju zajedničke valute moguće je očekivati lakše investiranje u gospodarstvo i turizam jer sve postaje lakše dostupno. Jedan od glavnih problema za investitore prilikom ulaganja u bilo koji segment hrvatskog gospodarstva je svakako bio valutni rizik. Tečaj može vrlo negativno utjecati na ulaganje, posebice kada se govori o većim iznosima, a ukoliko je valuta jednaka taj rizik nestaje. To će otvoriti put brojnim investitorima koji se vrlo lako odlučuju za investiranje ukoliko postoji određena atraktivnost te u konačnici što manji rizik. Tako s druge strane, Republika Hrvatska ima priliku dolaska do jeftinijih i jednostavnijih zajmova za određene projekte s obzirom da se prihvaćanjem i implementiranjem eura kao valute u platni promet smanjuju rizici koji postoje dok država članica Europske unije koristi istu valutu (Europska Unija, b.d.)

4. ANALIZA STAVOVA GRAĐANA O UVOĐENJU EURA U REPUBLIKU HRVATSKU

Kada je riječ o promjeni valute jasno je da ona utječe na svakodnevni život građana i odvijanje gospodarstva, a uzrokuje brojne promjene u ekonomiji i gospodarstvu. Sukladno tome, kako bi se pobliže analizirale promjene koje nova valuta donosi, u ovome radu provedeno je istraživanje o stavovima građana o uvođenju eura u Republiku Hrvatsku putem anketnog upitnika. Istraživanje nije imalo nikakva ograničenja u smislu dobi, spola ili drugih demografskih karakteristika. Na taj način dobiva se slika ili opći uvid u stavove među građanima. U istraživanje su bili uključeni svi zainteresirani građani koji su anketnom upitniku mogli pristupiti online, odnosno putem interneta. Anketni upitnik napisan je na hrvatskom jeziku, a distribucija se vršila preko društvenih mreža. S obzirom da je proces uvođenja eura aktualan u trenucima pisanja završnog rada može se dobiti vrlo kvalitetna slika i uvid u stanje u točno određenom trenutku kada se to događa.

4.1. Cilj istraživanja

Cilj rada utemeljen je na istraživanju stavova građana Republike Hrvatske prema novoj valuti službeno uvedenoj 1. siječnja 2023. godine. Cilj istraživanja je uvidjeti postotak ispitanika s pozitivnim ili negativnim stavovima o uvođenju eura te za koje elemente ispitanici smatraju da utječu na njihovo razmišljanje i stavove. U tu svrhu preispitali su se uvjeti pod kojima bi prelazak na novu valutu bio prihvatljiv. Temeljni cilj provođenja upitnika je identificirati najveće brige građana, kao i stav građana o koristima vezanim uz promjenu valute.

4.2. Metodologija istraživanja

Metoda istraživanja korištena u radu je anketni upitnik. On služi za ispitivanje stavova i pronalaženje odgovora na pitanja vezana uz stavove anketiranih skupina. Anketni upitnik je posebna metoda prikupljanja podataka pomoću kojih se dolazi do podataka o stavovima i mišljenjima ispitanika (Vujević, 2002). Nerijetko se koristi za prikupljanje podataka koji služe za provjeru određenih hipoteza te kao takva služi kao metoda verifikacije.

Anketni upitnik sastoji se od sedamnaest pitanja te je podijeljen u tri dijela i u potpunosti je anoniman. Prvi dio pitanja odnosi se na demografske karakteristike ispitanika, pa su tako postavljena pitanja o spolu, dobi, mjestu prebivališta, stručnoj spremi, statusu zaposlenosti te o mjesečnim dohocima. Ispitanici su zaokruživali ponuđene kategorije odgovora, a pitanje njihovog statusa zaposlenosti i razine dohotka je također podijeljeno na kategorije. Mjesto prebivališta i stručnu spremu su upisali samostalno bez ponuđenih odgovora. Drugi dio pitanja odnosi se na općenite stavove prema valuti, te su ista postavljena s ciljem definiranja stavova. U posljednjem dijelu, ponuđena su pitanja s višestrukim odabirom u cilju definiranja prednosti i nedostataka uvođenja eura.

4.3. Uzorak istraživanja

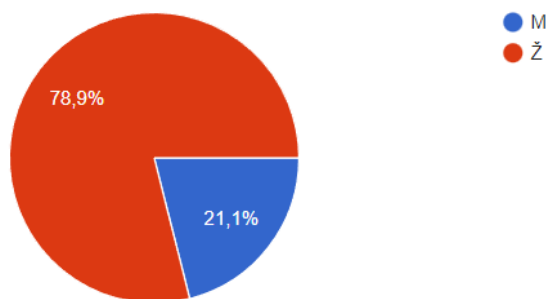
Uzorak istraživanja provedenog u svrhu pisanja ovog završnog rada je sto pedeset i dva ispitanika. Riječ je o uzorku snježne grude jer je anketni upitnik distribuiran putem društvenih mreža osobama koje su bliske ispitivaču, a potom su te iste osobe dijelile anketni upitnik sebi bliskim ljudima i poznicima. Potreban broj ispitanika je određen, te je anketni upitnik prosljeđen ispitanicima kako bi se zaprimili odgovori u definiranom broju. Proces zaprimanja odgovora anketnog upitnika trajao je od 26. prosinca 2022. do 15. siječnja 2023. godine u kojemu su sudionici po primitku poveznice za pristup ispunjavali odgovore. S obzirom da je anketni upitnik podijeljen putem društvenih mreža jasno je kako je potencijalni pritisak na ispitanike mnogo manji nego kada se radi o ispitivanjima koja se vrše na javnim mjestima. U svrhe rada odabran je uzorak snježne grude jer je anketni upitnik distribuiran putem društvenih

mreža osobama koje su bliske ispitivaču, a potom su te iste osobe dijelile anketni upitnik sebi bliskim ljudima i poznanicima s obzirom da je ranije definirani minimalni broj od 150 ispitanika odgovarao tom načinu istraživanja. Kako bi se prikupio dovoljan broj ispitanika, autorica anketnog upitnika podijelila je poveznicu koju su zatim ispitanici prosljeđivali sve dok nije bio prikupljen odgovarajući broj odgovora.

4.4. Rezultati istraživanja

U nastavku slijede rezultati istraživanja anketnog upitnika koji će biti predstavljeni na način da će se analizirati svako pitanje zasebno, te će se zatim uspoređivati prema temeljnim karakteristikama kao to su spol, dob, stupanj obrazovanja te razina mjesečnog dohotka. Svako pitanje će također biti predstavljeno grafički.

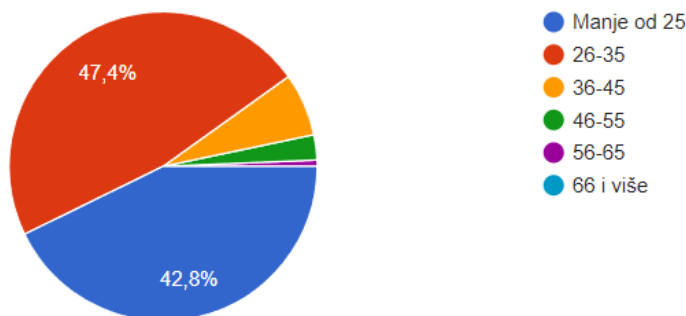
Grafikon 1: Spolna struktura ispitanika

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Uzorak istraživanja čine sto pedeset i dva ispitanika od čega su njih 78,9% žene, a 21,1% muškarci.

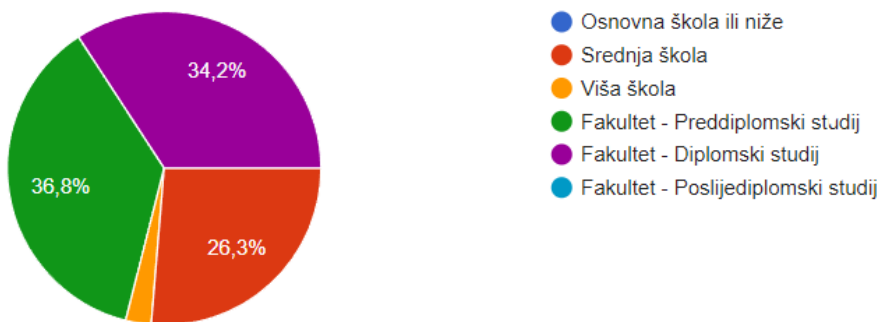
Grafikon 2: Dob

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Ispitanici koji su pristupili anketnom upitniku najvećim dijelom pripadaju dobnoj skupini između dvadeset i pet i trideset godina, čak 47,4%, dok 42,8% čine ispitanici koji imaju manje od dvadeset i pet godina. Uz te dvije dominantne dobne skupine treba istaknuti kako je nešto više od 6%, točnije njih deset, u dobnoj skupini između trideset i šest do četrdeset i pet godina. Nakon toga, po broju slijedi skupina do pedeset i pet godina te najmanje od pedeset i šest godina do šezdeset i pet.

Grafikon 3: Stupanj obrazovanja

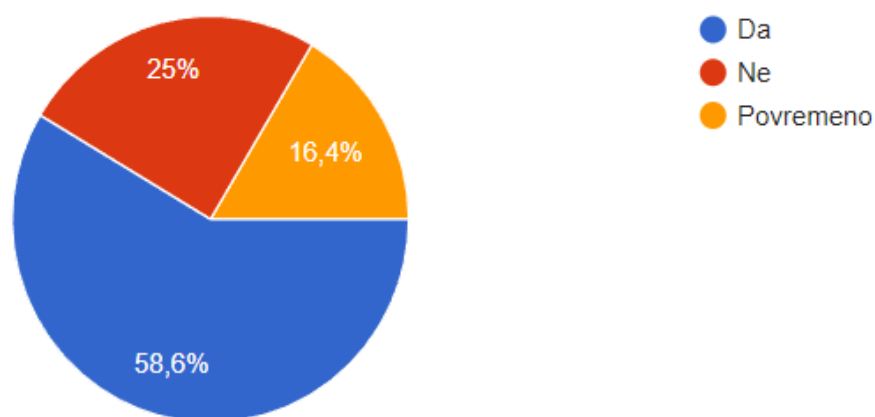
Izvor: rezultati istraživanja autorice

Kada je riječ o obrazovnoj strukturi, ispitanici koji su odgovarali na pitanja ovog anketnog upitnika uglavnom su više (36,8%) ili visoke stručne spreme (34,2%) što također može biti vrlo

bitno za izvođenje zaključaka po pitanju uvođenja eura kao službene valute. Niti jedan ispitanik nije završio samo osnovnu školu, a 26,3% je završilo srednju. Najveći broj je označio kako su završili preddiplomski studij na fakultetu te je to više od trećine ispitanih, točnije pedeset i pet.

Najveći broj dolazi iz Zagreba, točno sto ispitanika što je postotak od 65,8%. Obzirom da je gotovo dvije trećine iz velikog grada, odgovori iz anketnog upitnika mogu se povezati sa životom u hrvatskoj metropoli. Ostatak gotovo podjednako dolazi iz okolice Zagreba, a to su uglavnom gradovi kao Velika Gorica, Zaprešić, Samobor te Pisarovina i Sveta Nedjelja. Uz navedena mjesta treba istaknuti Labin, Sisak i Viroviticu.

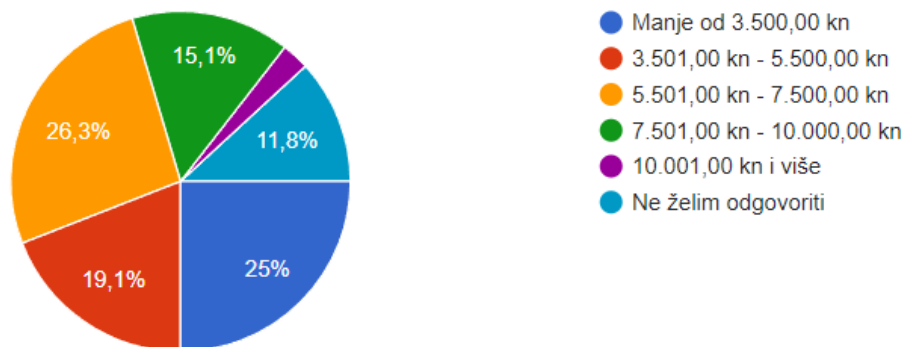
Grafikon 4: Zaposlenost

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Većina zaposlenih radi ili povremeno radi, a točno jedna četvrtina ili 25% trenutno nije u radnom odnosu. Povremeno zaposlenje ima 16,4% anketiranih dok je 58,6% u radnom odnosu.

Grafikon 5: Osobni mjesečni dohodak u kunama

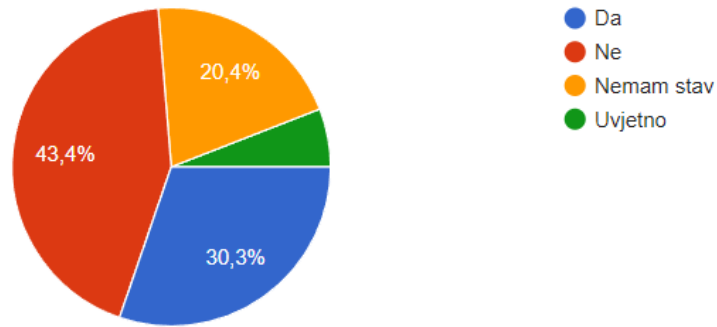

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Posljednje pitanje prvog dijela ankete odnosilo se na mjesečne prihode, a obzirom da se govori o promjeni valute te učincima tog procesa, razina prihoda je važan segment koji utječe na percepciju negativnog učinka promjene valute. Raspon odgovora je ponuđen u valuti kuna jer je dijeljenje i distribucija anketnog upitnika počelo u trenucima kada je kuna bila jedina valuta, odnosno kada je koegzistirala s eurom. Ponuđeni su odgovori u rasponu mjesečnih prihoda manjih od 464 eura do više od 1330 eura. Dio ispitanika je odbio dati odgovor na ponuđeno pitanje te je slijedom navedenog iz analize isključeno osamnaest ispitanika. Najmanji broj ispitanika zarađuje iznad 1327 eura (10.000,00 kn), nakon toga slijedi grupa anketiranih pojedinaca koji zarađuju između 1000 eura (7.501,00 kn) i 1327 eura (10.000,00 kn) što čini 15,1%. Između 464 eura (3.501,00 kn) i 730 eura (7.500,00 kn) zarađuje 19,1%. Manje od 464 eura (3.500,00 kn) zarađuje točno jedna četvrtina ili 25%. Osim njih, nešto više ispitanika zarađuje između 730 eura (5.501.00 kn) i 1000 eura (7.500,00 kn) te je to najveća skupina, odnosno 26,3%.

Važno je napomenuti kako je veliki broj ispitanika mlađi od 25 godina, te se pretpostavlja da navedena dobna skupina radi povremeno ili ne radi, slijedom navedenog reprezentacija uzorka ne prikazuje realno stanje prosječnih primanja u Republici Hrvatskoj.

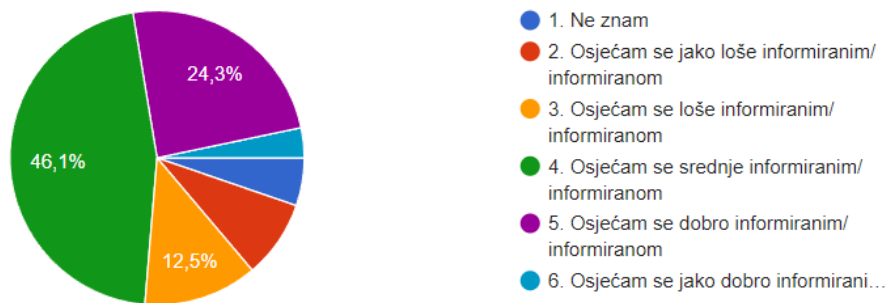
Grafikon 6: Stav o uvođenju eura

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Sljedeći dio anketnog upitnika se odnosi na preispitivanje o informiranosti po pitanju uvođenja eura te općeg stava o samoj valuti. Prvo pitanje odnosilo na stav o uvođenju eura što označava opći stav prema cjelokupnom procesu promjene valute. Kako je vidljivo na grafikonu 6 najveći broj njih, gotovo polovica nije za uvođenje eura (43,4%), dok je 30,3% odgovorilo pozitivno. Preostalih 20,4% nema stav, dok je 5,9% uvjetno za uvođenje eura. Anketni upitnik je ispunjen u periodu prije samog uvođenja eura, precizno gledano u procesu prilagodbe ili koegzistencije dvije vrste valute i prelaska samo na valutu eura.

Grafikon 7: Stupanj informiranosti

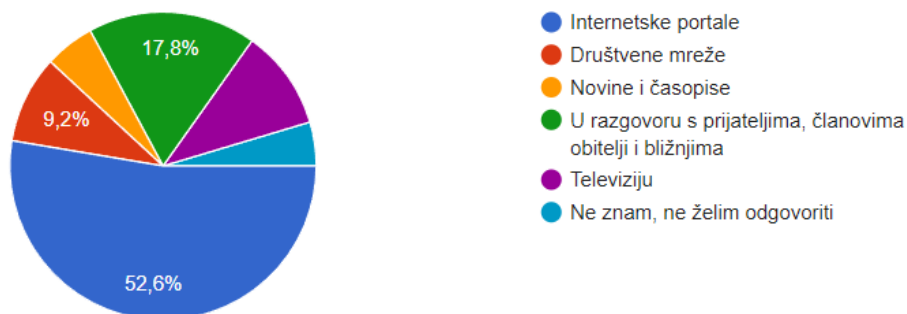

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Svi su odgovarali na pitanje o informiranosti o utjecajima mijenjanja valute i prelaska cjelokupne ekonomije na službenu valutu eura. 46,1% njih je navelo kako se osjećaju umjereno informiranima, a 3,3% je odgovorilo da se osjećaju jako dobro informiranima. Gotovo četvrtina

(24,3%) je istaknulo kako se osjećaju dobro informiranima dok je samo 5,3% navelo kako nemaju stav o tome jesu li informirani. Kada se navedeni odgovori povežu s daljnjim pitanjima u anketnom upitniku važno je naglasiti kako je gotovo polovica pojedinaca umjereno informirana o svim elementima eura.

Grafikon 8: Izvor informacija o uvođenju eura

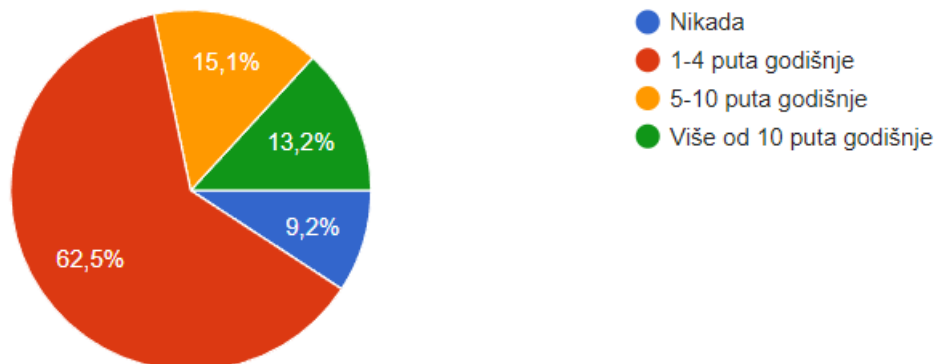
Izvor: rezultati istraživanja autorice

Kako bi se dobio detaljniji uvid u informiranost postavljeno je pitanje o izvorima iz kojih crpe informacije o cjelokupnom procesu prelaska na euro. Preko polovice ispitanika, njih čak 52,6% odgovorilo je kako koriste internetske portale. Uzevši u obzir točnost podataka objavljenih na internetskim portalima, navedeni odgovor predstavlja realnu sliku i poveznicu između prethodno analiziranih odgovora, konkretnije o velikom postotku srednje i manje informiranosti o navedenoj temi. Također će se obradom sljedećih pitanja primijetiti uzorak negativnih stavova koji se mogu povezati sa slabom informiranosti te odabirom izvora informacija. Navedeno može djelovati vrlo konfuzno po pitanju prognoza i stavova educiranih iz područja ekonomije i gospodarstva. Osim internetskih portala uglavnom koriste razgovor s članovima obitelji, prijateljima i bližnjima te televiziju. Nešto manji broj, njih 9,2% koristi društvene mreže dok se najmanje ispitanika informira u novinama i časopisima.

Iskustvo s korištenjem valute eura može utjecati na mišljenje građana jer je korištenje valute u svakodnevnom životu najbitnije za kreiranje, odnosno stvaranje stava prema samoj valuti i njenoj fleksibilnosti. Ispitanici koriste različite valute u kontaktu sa stranim državljanima bilo u

matičnoj državi ili u inozemstvu. Isto tako, do korištenja dolazi u trgovanju i poslovnom prometu.

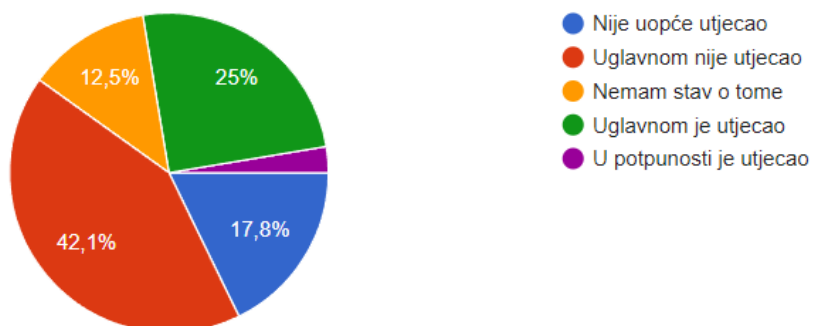
Grafikon 9: Korištenje eura

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Kao što je prikazano na grafikonu 9,2% ispitanika nikada nije koristilo euro dok se s njime jednom do četiri puta godišnje susretalo čak 62,5% anketiranih. 15,1% je s eurom imalo kontakt više od pet, a manje od deset puta, dok je više od deset puta korištenja naznačilo 13,2%. Dakle, većina ispitanika se susrela s eurom i koristila ga barem jednom ili više puta godišnje.

Grafikon 10 – Utjecaj procesa pripreme na život građana

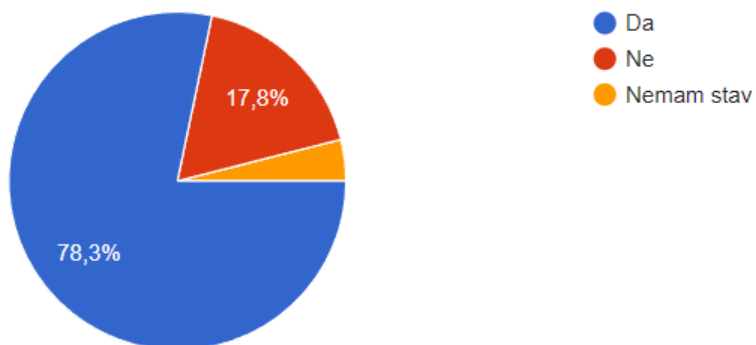

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Ukupno 59,9% tvrdi kako proces pripreme uopće ili uglavnom nije imao utjecaja na njihov život, dok s druge strane – njih 27,6% tvrdi kako je proces uvođenja na njih u potpunosti i uglavnom

utjecao. Od ukupnog broja anketiranih, 12,5% naveli su kako nemaju stav o tome je li proces implementacije eura utjecao na njihov život.

Grafikon 11: Utjecaj eura na svakodnevni život i standard

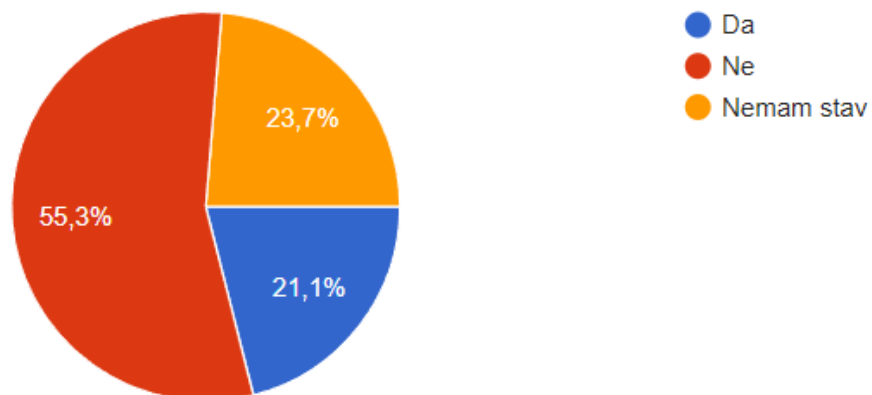

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Usporedbom grafikona 10 i grafikona 11, vidljiva je promjena stavova gdje većina ispitanika smatra da je uvođenje eura donijelo promjene u njihovom svakodnevnom životu te životnom standardu, u odnosu na razdoblje trajanja priprema za uvođenje eura kada je većina smatrala kako isti nema utjecaja na njihov život.

Od ukupnog uzorka njih 17,8% smatra kako proces uvođenja eura nema utjecaja na svakodnevni život, dok najmanji broj njih 3,9% nema stav. S ciljem utvrđivanja samog utjecaja promjene valute, potrebno je uzeti u obzir uvjete i mogućnosti ispitanika te usporediti odgovore prikazane u grafikonu 10, s odgovorima iz grafikona 5 gdje je prikazano da gotovo 50% njih prima plaću manju od prosječne. Analizom navedenog može se zaključiti kako postoji korelacija između ispodprosječnih primanja i utjecaja promjene valute na svakodnevni život. Detaljnijim pregledom moguće je utvrditi kako čak 82,8% ispitanika koji imaju primanja niža od prosječnih smatraju kako promjena valute ima utjecaj na njihov svakodnevni život. Također se u obzir može uzeti i pretpostavka da se dio ispitanika susreo s procesom promjene valute u poslovnom svijetu, te da su te obveze utjecale na odgovore, s obzirom da su poslovni subjekti također radili na uvođenju eura u svakodnevnom poslovnom životu.

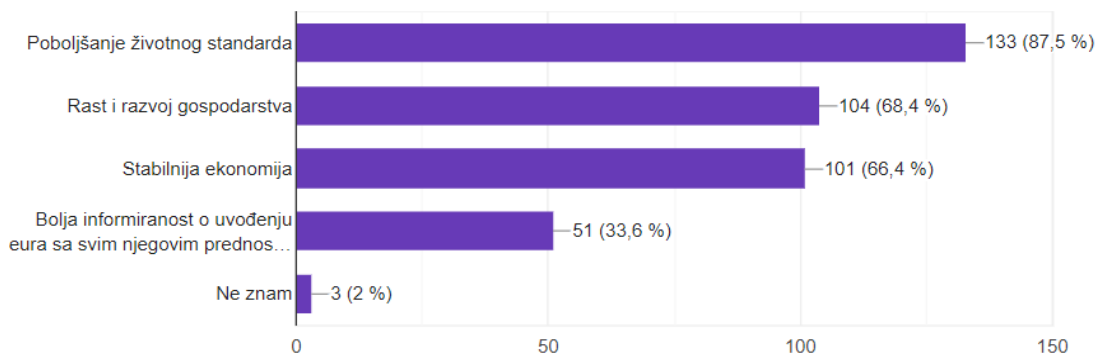
Grafikon 12: Utjecaj eura na gospodarski i ekonomski status Republike Hrvatske

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Iz grafikona 12 mogu se vidjeti odgovori na pitanje o tome što smatraju da će se dogoditi s ekonomskim i gospodarskim statusom Republike Hrvatske nakon uvođenja eura. Većina ispitanika (više od 55%) misli kako se gospodarski i ekonomski status Republike Hrvatske neće poboljšati nakon pristupanja monetarnom dijelu Europske unije. Gotovo podjednak broj, 44,8% smatra kako će se gospodarski i ekonomski status poboljšati ili uopće o tome nemaju stav. S obzirom da ispitanici uglavnom smatraju kako se gospodarski i ekonomski status RH neće promijeniti nakon uvođenja eura, moguće je pretpostaviti da je to i jedan od značajnih razloga zbog kojeg imaju negativno mišljenje o uvođenju eura.

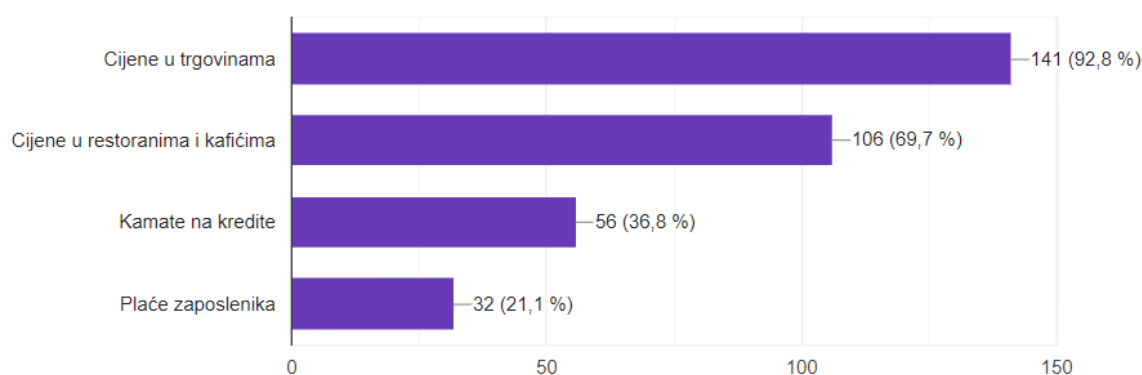
Grafikon 13: Uvjeti za uvođenje eura kao službene valute

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Na pitanje o uvjetima pod kojima bi bili “za uvođenje eura”, ponuđeno je pet opcija. Samo troje ispitanika je istaknulo kako nemaju stav, odnosno ne znaju koje je njihovo mišljenje po pitanju uvođenja eura. Čak 87,5% su se izjasnili spremnima na uvođenje nove valute te se slažu s istim u slučaju da to dovede do poboljšanja životnog standarda. Osim životnog standarda, 68,42% ispitanika izjasnilo se kako su za njih presudni čimbenici formiranja mišljenja o uvođenju eura rast i razvoj gospodarstva. Trećina ispitanika navodi kako bi voljeli imati više informacija o euru. Sve navedeno ukazuje kako su stabilnija ekonomija, ali i informiranost građana vrlo bitni čimbenici uvođenja i prihvaćanja eura.

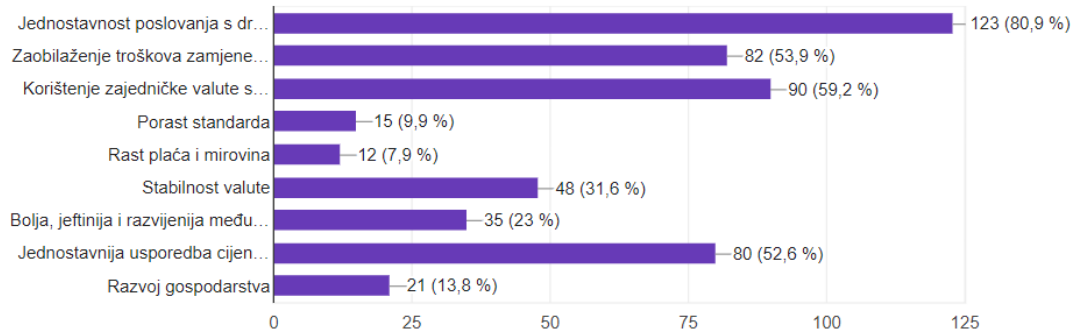
Grafikon 14: Promjene prilikom uvođenja eura

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Ispitanici su imali mogućnost odgovoriti što smatraju najvećom promjenom nakon prihvaćanja i implementacije eura u platni promet. Treba napomenuti kako su na ovaj odgovor mogli izabrati između četiri ponuđene opcije. Njih 92,77% je odabralo opciju “cijene u trgovinama”, a potom opciju “cijene u restoranima i kafićima”, što je odabralo 69,7% ispitanika. Njih 36,84% odabrali su “kamate na kredite”, dok se najmanje ispitanika izjasnilo za opciju “plaće zaposlenika”, točnije njih 21.1%. Prema navedenim podacima, može se prepoznati negativan stav prema promjenama cijena i kamata koji je primijećen u prethodnim odgovorima, a gdje najmanji broj, njih samo 21,1% navodi kako očekuju pozitivne promjene u plaćama zaposlenika.

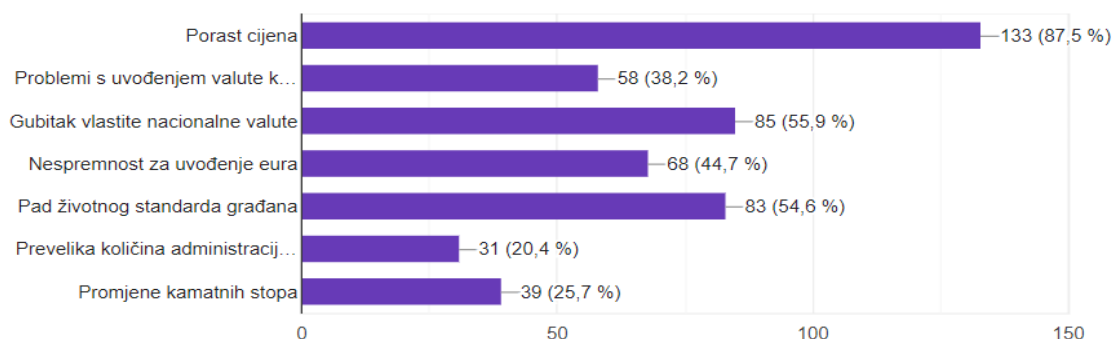
Grafikon 15: Prednosti uvođenja eura

Izvor: rezultati istraživanja autorice

S obzirom da 43,4% anketiranih odgovorilo kako nisu za uvođenje eura i promjenu valute, odgovore na pitanja prednosti uvođenja eura treba razmotriti iz više kuteva. Naime, prema podacima prikazanim u grafikonu 15, najveća prednost uvođenja eura je jednostavnost trgovanja i korištenja valute prilikom posjeta drugim zemljama ili dolaska stranih državljana u Republiku Hrvatsku. Isto tako, ispitanici su istaknuli kako bi voljeli biti bolje informirani o implementaciji i uvođenju eura, te bi na taj način potencijalno formirali drugačiji i pozitivniji stav. S obzirom da je postojala mogućnost odabira više odgovora, prema grafikonu 15 vidljivo je kako se najveći broj odgovora vezao uz svakodnevni život ispitanika kao što su; jednostavnije korištenja valute i jednostavnost poslovanja s drugim zemljama te zaobilazanje dodatnih troškova koji su dosad bili nužni. Najmanji broj ispitanika, njih 9,9% i 7,9% odabralo je porast standarda, odnosno rast plaća i mirovina kao prednost koju donosi promjena valute.

Grafikon 16: Nedostaci uvođenja eura

Izvor: rezultati istraživanja autorice

Kada je riječ o nedostacima uvođenja eura koji su vidno prevladali te uputili na generalno negativan stav anketiranih prema novoj valuti, kao primarni čimbenik moguće je izdvojiti porast cijena. Naime, Republika Hrvatska je tranzicijska zemlja koja se u ovim trenucima bori s inflacijom, dodatno pojačanom uvođenjem eura i ratnom situacijom u Europi. Čak 55,9% je reklo kako im smeta gubitak vlastite valute, a 54,6% su se referirala na pad životnog standarda. 44,7% odgovora potvrđuje kako smatraju da Republika Hrvatska još uvijek nije spremna za uvođenje eura.

5. ZAKLJUČAK

Svaka država ima svoje simbole, a uz grb, himnu i zastavu, valuta je jedan od najznačajnijih i najprepoznatljivijih. Važno je istaknuti kako većina zemalja ima jedinstvenu valutu koja nosi poseban naziv i ima poseban izgled. Republika Hrvatska je na ovim prostorima mijenjala državnu valutu nekoliko puta, a u nešto više od posljednjih trideset godina je došlo do višestrukih promjena. Na području današnje Republike Hrvatske korištena je hrvatska kuna, hrvatski dinar, a koristile su se i brojne druge valute te u konačnici euro. Promjena valute izaziva mnogostruke izazove, a najviše se osjete u gospodarstvu i ekonomiji te u svakodnevnom životu građana. Prijelaz na drugu valutu i zajednički sustav s drugim zemljama članicama monetarnog dijela Europske Unije je velik i značajan korak s kratkoročnim i dugoročnim benefitima.

U procesu prilagodbe na prelazak na euro u Republici Hrvatskoj došlo je do brojnih promjena koje su značajno utjecale na svakodnevni život građana. Oni su najčešće i najviše osjetili porast cijena, inflaciju i zbunjenost tijekom procesa uporabe dviju valuta istovremeno. Osim toga, građani su nedugo nakon usvajanja eura i pristupanja eurozoni mogli osjetiti olakšani proces putovanja te trgovanja sa stranim zemljama. Dugoročno bi mogli osjetiti veću količinu gospodarske i ekonomske stabilnosti. To može utjecati na rast plaća zaposlenika i mirovina. Isto tako, pristupanje zajedničkoj valuti donosi možebitnu veću stabilnost same valute, a zbog prelaska dolazi do plaćanja velikih troškova kako bi se taj proces mogao odviti.

Svrha ovog rada bila je istražiti mišljenja hrvatskih građana te njihovu percepciju i stavove prema novoj valuti. Provedeno istraživanje pokazuje kako su većina ispitanika mlađe osobe s višom ili visokom stručnom spremom. Većina ih živi u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji. Izjasnili su se kako su generalno protiv uvođenja eura te da im najviše smetaju visoke cijene u trgovinama, kafićima i restoranima te osjetna inflacija. Ispitanici su ukazali kako bi njihov stav prema uvođenju eura biti znatno pozitivniji kada bi došlo do porasta plaća i mirovina te povećanja ukupne ekonomske stabilnosti. Isto tako, nalazi istraživanja ukazuju kako velik broj mladih, obrazovanih građana koji će biti nositelji društva nisu bili suglasni s prelaskom na drugu valutu. Uz to je bitno istaknuti kako dio ispitanih uopće ne želi promjenu valute dok drugi dio smatra kako promjena valute trenutno nije dobra opcija ili potrebna mjera. Građanima najviše smetaju negativne posljedice uvođenja eura, poput gubitka vlastite valute i porasta cijena koji su

direktno i vrlo brzo utjecali na njihov svakodnevni život i standard. Nalazi istraživanja također upućuju kako građani nisu bili zadovoljni s dostupnim informacija o procesu uvođenja eura. Ovo istraživanje provedeno je u trenutku prelaska s hrvatske kune na euro pa zabilježeni stavovi ispitanika ne moraju korespondirati sa njihovim trenutnim stavovima. Isto tako, istraživanje je provedeno na uzorku snježne grude pa se dobiveni rezultati ne mogu poopćiti na ostatak populacije. Konkretni doprinos ovog rada odnosi se na anketno istraživanje čiji se rezultati mogu koristiti pri izradi budućih radova na temu promjena valuta. Dobiveni zaključci mogu poslužiti za daljnja istraživanja ili kao zanimljiv prikaz stavova u tranzicijskim trenucima. Sukladno tome, preporuča se provesti detaljnije istraživanje stavova prema euru u Republici Hrvatskoj na reprezentativnom uzorku građana, nakon perioda tranzicije.

LITERATURA

1. Ahec-Šonje, A., Babić, A. (2003). *Measuring and predicting currency disturbances in Croatia: The „signals“ approach*, Croatian Economic Survey, No.5.
2. Barać, B. (2022). Hrvatska kuna iz II. Svjetskog rata, pristup ostvaren 11.siječnja, 2023., preuzeto s [Hrvatska kuna. © Marinko Orlovac.](#)
3. Belin, I. (1924) *Problem naše valute, Studija za sanaciju naše privredne krize*, Zagreb
4. Bilas, V. (2005.), Teorija optimalnog valutnog područja; euro i Europska monetarna unija, *Zbornik fakulteta u Zagrebu*, 39-53, 3 (1), <https://hrcak.srce.hr/26211> [13.02.2023.].
5. Brkić, M., Šabić, A. (2018). - *Je li euro optimalna valuta za Hrvatsku: ocjena korištenjem teorije optimalnih valutnih područja*. Hrvatska narodna banka, Zagreb
6. Brozović, D. (1994). *Kune i lipe: novac Republike Hrvatske*, Narodna banka Hrvatske, Zagreb
7. Cvitanović, V., Širanović, P. - *Proces zamjene hrvatske kune eurom i očekivani utjecaj na gospodarska kretanja*, *Suvremene teme: međunarodni časopis za društvene i humanističke znanosti*, Zagreb
8. Čubelić, J. (2017.), *Analiza kriterija za uvođenje eura u Republici Hrvatskoj*, Ekonomski fakultet u Splitu, Split
9. Euro.hr (2022), Putujuća izložba „Euro na kotačima“, preuzeto s <https://euro.hr/putujuca-izlozba-euro-na-kotacima/> [14.9.2023]
10. Europska komisija (2009). *How the euro benefits us all*, Glavna uprava Europske Komisije za ekonomske i financijske poslove
11. Europska komisija (b.d.). Croatia and the euro, preuzeto s https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/eu-countries-and-euro/croatia-and-euro_en
12. Europska komisija (b.d.). European Education Area, preuzeto s https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/what-euro-area_hr
13. Europska središnja banka (b.d.) Hrvatska (od 1.siječnja 2023), preuzeto s [Hrvatska \(od 1. siječnja 2023.\) \(europa.eu\)](#)

14. Hrvatska enciklopedija (2016). Hrvatska kuna, pristup ostvaren 16. siječnja, 2023., preuzeto s [hrvatska kuna izgled - Google Search](#)
15. Hrvatska enciklopedija (2021). Dinar, pristup ostvaren 9.siječnja, 2023., preuzeto s <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=44191>
16. Hrvatska enciklopedija (2021). Dinar, pristup ostvaren 9.siječnja, 2023., preuzeto s <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52920>
17. Hrvatska narodna banka (1.1.2023), Opskrba, pristup ostvaren 16.siječnja, 2023, preuzeto s [Opskrba – HNB](#)
18. Hrvatska narodna banka (1.2.2015), Novčanice, pristup ostvaren 17.siječnja, 2023, preuzeto s <https://www.hnb.hr/novac/kuna/novcanice>
19. Hrvatska narodna banka (18.2.2016), Kuna, pristup ostvaren 16. siječnja, 2023, preuzeto s <https://www.hnb.hr/novac/kuna>
20. Hrvatska narodna banka (2017). *Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatskoj*, Zagreb, preuzeto s <https://www.hnb.hr/documents/20182/2070704/p-034.pdf/2c586702-d372-4446-a1da-3f451a4806cd>
21. Hrvatska narodna banka (2020). Nacionalni plan zamjene hrvatske kune eurom, pristup ostvaren 16. siječnja, 2023., preuzeto s https://www.hnb.hr/documents/20182/2952583/Nacionalni-plan-zamjene-hrv-kune-eurom_23-12-2020.pdf/d2e5eb21-c70e-3ce5-53c6-cd00d43cde7a?t=1608811036377
22. Hrvatska narodna banka (2020). Uvođenje eura u Republici Hrvatskoj, pristup ostvaren 16. siječnja, 2023., preuzeto s [Uvođenje eura u Republici Hrvatskoj - HNB](#)
23. Hrvatska narodna banka (2021), TRI DESETLJEĆA IZAZOVA, <https://www.hnb.hr/documents/20182/4063689/HR-30ghnb-brosura.pdf/dedd0610-78d9-bdfa-2f54-508742ced508>
24. Hrvatska narodna banka (21.12.2022), Kovani novac, pristup ostvaren 21.siječnja, 2023, preuzeto s <https://www.hnb.hr/novac/numizmatika-i-investicijsko-zlato/kompleti/kovani-novac>
25. Hrvatski numizmatički klub (2005.), preuzeto s <https://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2005/11/index>

26. Hrvatski numizmatički klub (2007.), Novac obitelji Zrinski, preuzeto s <https://blog.dnevnik.hr/hrvatskanumizmatika/2007/11/1623660788/novac-obitelji-zrinski.html>, 19.09.2023.
27. Jakuš, Z. (b.d.), Hrvatski dinar: prosinac 1991-siječanj 1992: katalog izložbe, MGC, Zagreb
28. Klepo, M. (2022.), *Život jedne valute*, Hanza media d.o.o., Zagreb
29. Kolar-Dimitrijević, M. (2013). *Povijest novca u Hrvatskoj (od 1527. do 1941. godine)*. Hrvatska narodna banka, Zagreb
30. Kotarac, K., Kunovac, D., Ravnik, R. (2017). *Usklađenost poslovnih ciklusa i ekonomskih šokova između Hrvatske i država europodručja*, Hrvatska narodna banka, Zagreb
31. Kunovac, D., Pavić, N. (2018.), Može li uvođenje eura u Hrvatskoj sniziti trošak zaduživanja?, *Hrvatska narodna banka*, Vol.27 No.1 (142)
32. Mintas-Hodak, Lj. (ur.) (2004): *Uvod u Europsku uniju*, Mate, Zagreb.
33. [Novčanica: 50 Dinara \(Jugoslavija\(1931. izdanje\) Wor:P-28 \(colnect.com\)\)](#), 9.1.2023.
34. Numizmatika (2006.-2016.), Talir, preuzeto s <https://web.archive.org/web/20160308235442/http://numizmatika.antikviteti.net/pojma/t.html>
35. Paleček, V. (2017). *Kao zakonsko sredstvo plaćanja uveden je hrvatski dinar*, pristup ostvaren 10.siječnja, 2023., pristup ostvaren 14.rujna, 2023. preuzeto s <https://www.mirovina.hr/vremeplov/23-12-zakonsko-sredstvo-placanja-uveden-hrvatski-dinar/>
36. Patrick O'Brien (IT Journal) - Managing Risk in Euro Currency Conversion
37. Portal hrvatskog kulturnog vijeća (2012.), O hrvatskom dinaru, preuzeto s <https://www.hkv.hr/hkvpedija/jucer-danas-sutra/10576-o-hrvatskom-dinaru.html>
38. Pufnik, A. (2018): *Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnjih iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatskoj*, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 129-159, 27 (1 (142)), pristup ostvaren 13.veljače, 2023., preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/208249>
39. Richard Abrams, Hernán Cortés-Douglas - Introduction of a New National Currency: Policy, Institutional, and Technical Issues

40. Roksandić, D. (1988). *Vojna Hrvatska: krajiško društvo u Francuskom Carstvu (1809-1813)*, Zagreb
41. Rosa, K. (1992) Pregled kovanog novca s karakteristikama hrvatskih zemalja od 1194. do 1918. godine, Numizmatičke vijesti, 45., Zagreb
42. Šonje, V. (2018): Neutemeljen strah od zajedničke valute, u Perspektive – ožujak 2018., 8 (1) Zagrebačka inicijativa, Zagreb
43. Ugričić, M. (1967) Novčani sistem Jugoslavije, Beograd
44. Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska Narodna Banka (2018): *Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj*, pristup ostvaren 13. veljače, 2023., raspoloživo na: <https://euro.hnb.hr/-/hp24122020>
45. Vujević, M. (2002) *Uvođenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti*, Zagreb
Žigman, A., (2018). *Lista briga i izazova*, u Perspektive 1 – ožujak, 2018., 8 (1), Zagrebačka inicijativa
46. Werema, G. (2018). *In Search of a Perfect Currency: The case of Slovenia*, Texas Woman's University

Popis grafikona

GRAFIKON 1: SPOLNA STRUKTURA ISPITANIKA.....	29
GRAFIKON 2: DOB.....	30
GRAFIKON 3: STUPANJ OBRAZOVANJA.....	30
GRAFIKON 4: ZAPOSLENOST	31
GRAFIKON 5: OSOBNI MJESEČNI DOHODAK U KUNAMA.....	32
GRAFIKON 6: STAV O UVOĐENJU EURA	33
GRAFIKON 7: STUPANJ INFORMIRANOSTI.....	33
GRAFIKON 8: IZVOR INFORMACIJA O UVOĐENJU EURA.....	34
GRAFIKON 9: KORIŠTENJE EURA	35
GRAFIKON 10 – UTJECAJ PROCESA PRIPREME NA ŽIVOT GRAĐANA	35
GRAFIKON 11: UTJECAJ EURA NA SVAKODNEVNI ŽIVOT I STANDARD	36
GRAFIKON 12: UTJECAJ EURA NA GOSPODARSKI I EKONOMSKI STATUS REPUBLIKE HRVATSKE	37
GRAFIKON 13: UVJETI ZA UVOĐENJE EURA KAO SLUŽBENE VALUTE.....	37
GRAFIKON 14: PROMJENE PRILIKOM UVOĐENJA EURA.....	38
GRAFIKON 15: PREDNOSTI UVOĐENJA EURA	39
GRAFIKON 16: NEDOSTACI UVOĐENJA EURA	40

Popis slika

SLIKA 1: NOVČANICA 50 DINARA IZ 1931. GODINE	13
SLIKA 2. HRVATSKI DINARI.....	14
SLIKA 3: HRVATSKA KUNA	15
SLIKA 4. HRVATSKA KUNA NASTALA NAKON 1990.-IH GODINA.....	17
SLIKA 5: KOVANICE HRVATSKE KUNE.....	18

Istraživanje stavova o uvođenju eura u Republiku Hrvatsku

- Istraživanje se provodi sa svrhom prikupljanja informacija potrebnih za izradu završnog rada na Preddiplomskom stručnom studiju na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu.
- Anketni upitnik je anonimnan.

* Označava obavezno pitanje

1. Spol: *

Označite samo jedan oval.

M

Ž

2. Dob: *

Označite samo jedan oval.

Manje od 25

26-35

36-45

46-55

56-65

66 i više

3. Stupanj obrazovanja: *

Označite samo jedan oval.

- Osnovna škola ili niže
- Srednja škola
- Viša škola
- Fakultet - Preddiplomski studij
- Fakultet - Diplomski studij
- Fakultet - Poslijediplomski studij

4. Mjesto prebivališta: *

5. Jeste li zaposleni? *

Označite samo jedan oval.

- Da
- Ne
- Povremeno

6. Koliki je Vaš osobni mjesečni dohodak? *

Označite samo jedan oval.

- Manje od 3.500,00 kn
- 3.501,00 kn - 5.500,00 kn
- 5.501,00 kn - 7.500,00 kn
- 7.501,00 kn - 10.000,00 kn
- 10.001,00 kn i više
- Ne želim odgovoriti

7. Jeste li za uvođenje eura kao službene valute? *

Označite samo jedan oval.

- Da
- Ne
- Nemam stav
- Uvjetno

8. Koliko ste informirani o mogućim utjecajima uvođenja eura u Republici Hrvatskoj? *

Označite samo jedan oval.

1. Ne znam
2. Osjećam se jako loše informiranim/informiranom
3. Osjećam se loše informiranim/informiranom
4. Osjećam se srednje informiranim/informiranom
5. Osjećam se dobro informiranim/informiranom
6. Osjećam se jako dobro informiranim/informiranom

9. Koliko ste često dosad koristili euro? *

Označite samo jedan oval.

- Nikada
- 1-4 puta godišnje
- 5-10 puta godišnje
- Više od 10 puta godišnje

10. Koliko je proces pripreme za uvođenje eura utjecao na Vaš život? *

Označite samo jedan oval.

- Nije uopće utjecao
- Uglavnom nije utjecao
- Nemam stav o tome
- Uglavnom je utjecao
- U potpunosti je utjecao

11. Koji izvor najčešće koristite za informiranje o euru i njegovom uvođenju u Republiku Hrvatsku? *

Označite samo jedan oval.

- Internetske portale
- Društvene mreže
- Novine i časopise
- U razgovoru s prijateljima, članovima obitelji i bližnjima
- Televiziju
- Ne znam, ne želim odgovoriti

12. Smatrate li da će uvođenje eura poboljšati gospodarski i ekonomski status Republike Hrvatske? *

Označite samo jedan oval.

- Da
- Ne
- Nemam stav

13. Smatrate li da će se uvođenje eura odraziti na Vaš svakodnevni život i standard? *

Označite samo jedan oval.

- Da
- Ne
- Nemam stav

Pitanja višestrukog odabira.

Na niža pitanja moguće je odabrati više odgovora.

14. Pod kojim biste uvjetima bili za uvođenje eura kao službene valute? *

Odaberite sve točne odgovore.

- Pобољшanje životnog standarda
- Rast i razvoj gospodarstva
- Stabilnija ekonomija
- Bolja informiranost o uvođenju eura sa svim njegovim prednostima i nedostacima
- Ne znam

15. Prema Vašem mišljenju, što će se najviše promijeniti uvođenjem eura? *

Odaberite sve točne odgovore.

- Cijene u trgovinama
- Cijene u restoranima i kafićima
- Kamate na kredite
- Plaće zaposlenika

16. Prema Vašem mišljenju, koje su najveće prednosti uvođenja eura? *

Odaberite sve točne odgovore.

- Jednostavnost poslovanja s drugim zemljama u eurozoni
- Zaobilaženje troškova zamjene valuta
- Korištenje zajedničke valute s drugim zemljama u eurozoni
- Porast standarda
- Rast plaća i mirovina
- Stabilnost valute
- Bolja, jeftinija i razvijenija međunarodna trgovina
- Jednostavnija usporedba cijena s drugim zemljama državama članicama eurozone
- Razvoj gospodarstva

17. Prema Vašem mišljenju, koji su najveći nedostaci uvođenja eura? *

Odaberite sve točne odgovore.

- Porast cijena
- Problemi s uvođenjem valute koja uzrokuje zbunjenost građana
- Gubitak vlastite nacionalne valute
- Nespremnost za uvođenje eura
- Pad životnog standarda građana
- Prevelika količina administracije koja mora pripremiti uvođenje i implementaciju eura na razini svakodnevnog života
- Promjene kamatnih stopa

Google nije izradio niti podržava ovaj sadržaj.

Google Obrasci